

Fig. 1. Maribo domkirke, set fra nordvest over søsterklosterets fundamenter.

Aa. Kl. 1947

MARIBO DOMKIRKE

Kirken, der er viet til *Jomfru Maria* og *S. Birgitte*, er opført som en del af det Birgittinerkloster, der omkring år 1400 blev stiftet i Skimminge, hvilken landsby senere blev købstaden Maribo (sml. nedenfor). Da klosteret efter reformationen stadig bestod, 1556 omdannet til adeligt jomfrukloster, var kirken fortsat knyttet til det, idet gudstjenesten dog også blev søgt af borgerne i Maribo, indtil kirken, efter at den egentlige købstadkirke 1596 var brændt, blev fælleskirke for jomfrukloster og købstad. Ved klosterets endelige nedlæggelse 1621 overgik kirken helt til byen¹. Fordi landemodet blev holdt i kirken, førte den navn af domkirke, også før den ved oprettelsen af Låland-Falsters stift 1803 blev stiftskirke, og endelig fik den 1924 officielt tillagt prædikatet domkirke².

Oprettelsen af Maribo kloster må ses i forbindelse med dronning Margrethes bestræbelser for at mindske adelens og øge gejstlighedens magt³. Grundstammen i klostergodset var borgen Grimstrup med dens tilliggende, oprindeligt krongods, der af Valdemar Atterdag var bortpantet, siden atter erhvervet til kronen og endelig under Margrethe helt overdraget denne⁴. 1401 stadfæstede kong Erik af Pommern Margrethes gaver til kirker og klostre, derunder også Grimstrup med tilliggende »til et Kloster at bygge i Vor Frues og Sankte Birgittes Hæder«⁵. Efter uddrag af dokumenter, der angives daterede 1408, var kansleren Johannes Bryms på det tidspunkt forlenet med Grimstrup og havde »Befaling af Dronning Margrethe deraf at skulle bygge et Kloster«. Brevuddrag fra samme og det følgende år omtaler henholdsvis »Konventet i Maribo« og Maribo kloster⁶, saa der kan være grund til at tro, at klosteret allerede da på sin vis

har været en realitet og bygningerne måske stået under opførelse i de følgende år, indtil der 1416 blev udsendt munke fra moderstiftelsen, Vadstena kloster i Sverige, for at »grunde«, det vil formodentlig sige indvie det lollandske dattersamfund⁷. 1416 og 1417 modtog dette videre større gaver af jordegods samt forskellige kongelige begunstigelser⁸, blandt disse tilladelse til at bygge en købstad i Skimminge⁹, og endelig nød den ny stiftelse 1418 pavelig stadfæstelse, ved hvilken navnet Maribo (Marienbo) samtidig blev fastslået¹⁰.

Selve klosterkirken er overhovedet ikke omtalt i disse ældste aktstykker til klosterets historie, i hvert fald kun forsåvidt som en adelig frue 1417 testamenterede »Skimminge Kloster« jordegods »for sit Lejersted«¹¹, et brevuddrag, der vel kun med visse forbehold kan tages som et bevis for kirkens tilstedeværelse på det tidspunkt. Men som selve bygværket viser, har dets fuldførelse til den senere størrelse strakt sig over en længere årrække, hvilket også bekræftes af de overleverede skriftlige kilder. 1446 udstedte syv kardinaler afladsbrev til alle, som ville række en hjælpende hånd til Jomfru Marias og Birgittes kirke i Maribo, hvis meget store stenbygning for ikke længe siden var påbegyndt, men endnu ikke færdigbygget, hvilket ville blive meget bekosteligt¹². At disse store byggearbejder var påbegyndt, viser et dokument udstedt senere samme år, et gavebrev, der omtaler det ny S. Birgitte kapel, som skal indrettes under Vor Frue alter ved den østre gavl i den ny del af kirken, og tillige nævner »den Grinden (d. v. s. skillerum) . . . som nu for Koret staar,« og som skal flyttes¹³. Et pavebrev fra 1474 meddeler aflad til dem, der bidrager til kirkens udsmykning¹⁴.

Foruden højalteret i munkekoret og *Vor Frue* alter i nonnekoret (se *altertavle s. 58), var der i den katolske tid adskillige sidealtre i kirken, deriblandt utvivlsomt de efter S. Birgittes forskrift på trinene mellem munkekor og skib indrettede 12 *apostelaltre*¹⁵. Der fandtes som omtalt et S. Birgitte kapel og alter, indrettet o. 1450 under nonnekoret til afløsning af et ældre S. Birgitte alter. Andre *altre* var viet til *Gud Fader*¹⁶, *S. Anna*¹⁷, *S. Maria Magdalena*¹⁸, *S. Joachim*¹⁹ og *S. Antonius*²⁰. Muligvis var der to *altre* for *S. Anna*, nemlig »Lille S. Anne Alter« i Valkendorfs kapel og »S. Anne Alter for Grinden«²¹, samt rimeligvis et for *S. Augustinus* (se alterskab s. 58).

Reformationen medførte ikke straks større ændringer i klosterets forhold. Nonnerne opretholdt i en årrække den katolske gudstjeneste, hvilket dog sluttelig gav anledning til klager, og 1551 fjernedes den katolske præst fra klosteret. Den sidste nonne døde først 1584²². Imidlertid var der også efter reformationen indskrevet nye klosterjomfruer, og 1556 blev Maribo gjort til et adeligt jomfrukloster²³. Klosterjomfruerne skulle fremdeles deltage aktivt i den reformerede gudstjeneste, men der blev snart fremsat nye klager over de forhenværende nonner og deres vedhængen ved de gamle katolske skikke. Dette gav anledning til bestemmelserne i den nye fundats for Maribo adelige jomfrukloster af 1572. Jomfruerne skulle tre gange daglig samles til fælles andagt, læsning og sang i »det Kor, som Superintendenten og Hofprædikanten havde anvist.« Og iøvrigt måtte der fremtidig ikke være mere end eet alter i kirken. Hidtil havde de katolske søstre fredet om de gamle helgenaltre²⁴.

Bykirkens brand 1596 gav anledning til, at klosterkirken nu også blev købstadkirke. Den blev delt, med »Byens Kor« mod øst, hvor før nonnekoret havde været, mens det gamle vestkor blev indrettet for klosterjomfruernes gudstjeneste og derfor fik det i forhold til ældre tiders ordning misvisende navn: jomfrukoret. Denne ordning bestod, indtil Maribo adelige jomfrukloster 1621 blev fuldstændig ophævet og kirken overtaget af byen. Altret i jomfrukoret blev fjernet, og orgelet fik plads på dets vestmur²⁵.

1736 foreslog Thura at nedrive jomfrukoret, der på forslag af biskop Kingo siden 1685 havde været benyttet som landemode-sal. Præsteskabet havde selv skullet besto indretningen²⁶. Både 1738 og 1781 foreslog man at skille koret fra den øvrige del af kirken, og 1791—93 blev der virkelig opsat et bindingsværksskillerum tværs over skibet mellem de to vestlige piller. Orgelet blev samtidig flyttet fra jomfrukoret til

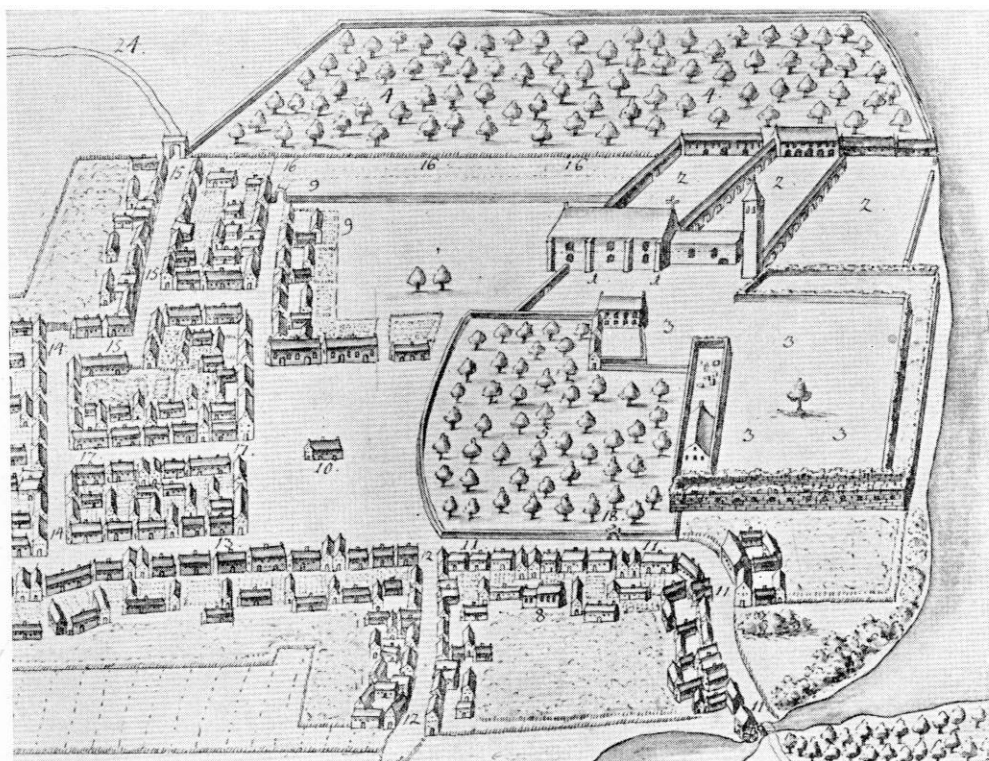

Fig. 2. Maribo. Udsnit af Resens byplan o. 1670, med klosterkirken (1), brødreklosteret (2), søsterklosteret (3) og den gamle sognekirke (8).

denne skillevæg. Det afskilrede jomfrukor fik efterhånden forskellig anvendelse, ikke blot som landmodesal og en overgang efter 1734 som landstingslokale²⁷. Her blev også stiftsbiblioteket installeret²⁸, og her var sessionslokale for landmilitzen samt 1848 valglokale ved rigsdagsvalgene. Først ved den store restaurering 1861—66 blev skillevæggen fjernet, samtidig med at stiftsbiblioteket flyttedes. (Men jomfrukoret blev atter delt ved et egetræspanel, foran hvilket altret opstilledes, mens der bag det blev indrettet en ny landmodesal).

Da kirken 1621 overgik til Maribo by, var den velholdt. Men da dens vedligeholdelse før havde påhvilet det velhavende kloster, hvis gods nu blev henlagt til andre formål, og den ikke i lighed med almindelige købstadkirker havde kunnet opspare nogen kapitalformue, blev det i længden menigheden umuligt at opretholde den gode tilstand. Foruden ubetydelige naturalydelse, afgifter af et par mindre landejendomme og tienden, hidrørte dens indkomster hovedsagelig fra salg af stolestader og begravelsessteder. Regnskabet gav vel i almindelighed et mindre overskud, men til større reparationer var der ikke råd. Dette bevirkede, at kirken efterhånden kom stærkt i forfald og medførte de ufyldstgørende reparationer og skæmmende ombygninger, som først de senere restaureringer har rådet bod på²⁹.

Efter sin løsladelse fra Blåtårn 1685 fik Leonora Christina overladt en bolig i Maribo kloster, hvor hun døde 1698 (se ÷alterklæde, gravsten nr. 46 og begravelse s. 83).

Sagnet fortalte, at man hver nat så lys brænde over et sted Lysemose, nær det nuværende voldsted af Grimstrup, og opfattede det som et tegn på, at den hellige jomfru ønskede, man her skulle bygge et kloster til hendes ære³⁰.

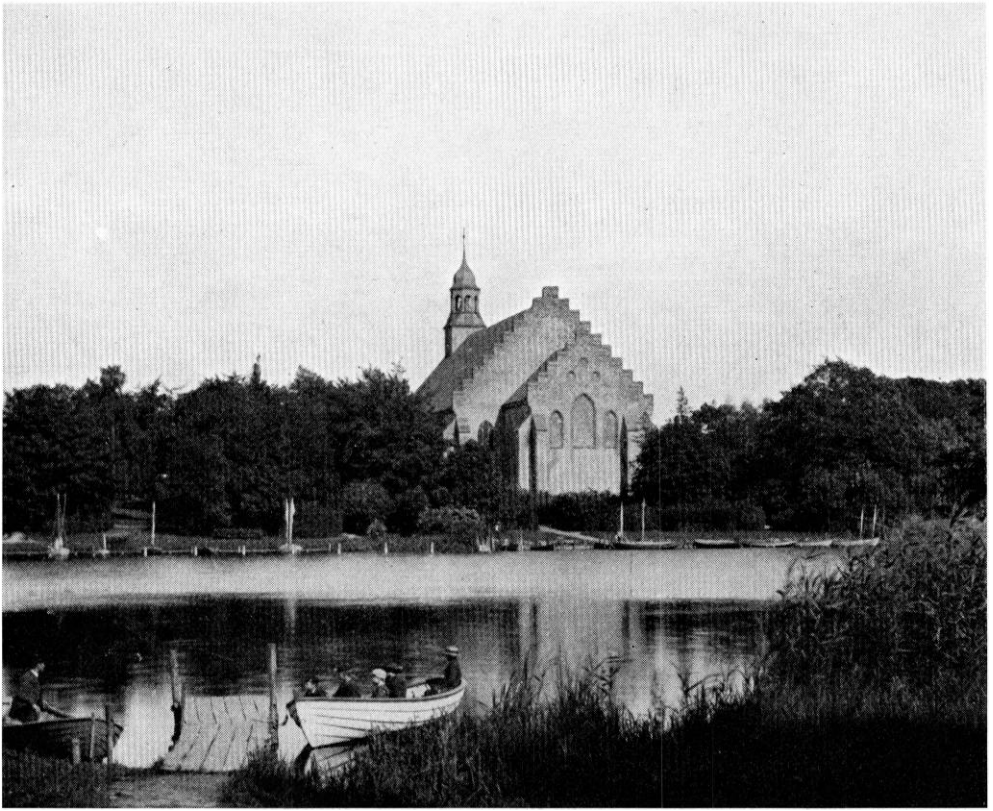

Fig. 3. Maribo domkirke, set fra vest, for sidste restaurering (s. 54).

Sophus Nissen fot.

Maribo domkirke er meget smukt beliggende ved den nordligste vig af Maribo Sønder sø (fig. 3 og 4). Terrænet skråner under kirkens vestre del temmelig stærkt ned mod søen. Kirken har haft klosterbygninger på begge langsider og ved vestenden og berøres stadig kun på østsiden af kirkegården, således som Resens perspektivplan viser (fig. 2). I nyere tid er kirkegården udvidet mod syd — på Brødrehavens grund — ned til søen, og den er nu en af landets smukkeste begravelsespladser. Den blev næppe benyttet i større omfang, før den gamle bykirke ødelagdes af brand 1596.

Kirkegården har været omgivet af borgernes haver, en mur med to porte og på sydsiden et stendige (fig. 21). Sammen med kirken forfaldt kirkegårdsmuren; 1703 klages over, at den står sammenstyrtet, og at stenene stjæles³¹. 16 år efter lå den »næsten øde for Fæfød«, men blev rettet op og fik fem støttepiller af mursten opsamlede på kirkens grund samt en ny tømmerport (rgsk.). 1735 foreslog Thura, at man skulle udjævne murens overkant og afdække den med tagsten fra kirken, men 1813 siger Molbech, at kirkegården er uryddelig og rent uden hegn, og at ruiner står hist og her af ringmuren, som tilforn

Fig. 4. Maribo domkirke, set fra vest, efter sidste restaurering (s. 54). Sophus Nissen fot.

hegnede kirkegården³². 1646 måtte man mure to trin foran kirkedøren, fordi terrænet på kirkegården voksede (rgsk.); men gode forhold er sikkert først nået, efter at man 1828 påbegyndte en planering og beplantning³³. †*Kirkerist* nævnes 1634 (rgsk.).

Kirken er en gotisk murstensbygning bestående af tre omtrent lige høje skibe under fælles tag; i *vest* har den et lavere og smallere kor. Denne usædvanlige placering er i overensstemmelse med den hellige Birgittes forskrifter, som dog er overtrådt ved opførelsen af et slankt, i ny tid genopført tårn ved korgavlen. En middelalderlig kapelbygning ved østgavlen og en lignende ved korets sydside er ligesom de på begge sider tilstødende klosterfløje nedrevet.

Til trods for, at kirken er projekteret og måske også afsat i eet stykke, skiller koret og skibets fire vestre fag sig tydeligt ud som værende ældst, og selvom murene i koret og disse fire fag har ganske samme præg og i realiteten er samtidige, viser fortandinger og en forskel i sokkelhøjden, at *koret* er bygget først- Det blev måske påbegyndt 1408 og var under tag ved nytår 1416 (se s. 30)- *D e r* er anvendt brogede mursten, væsentlig gule, men også sorte

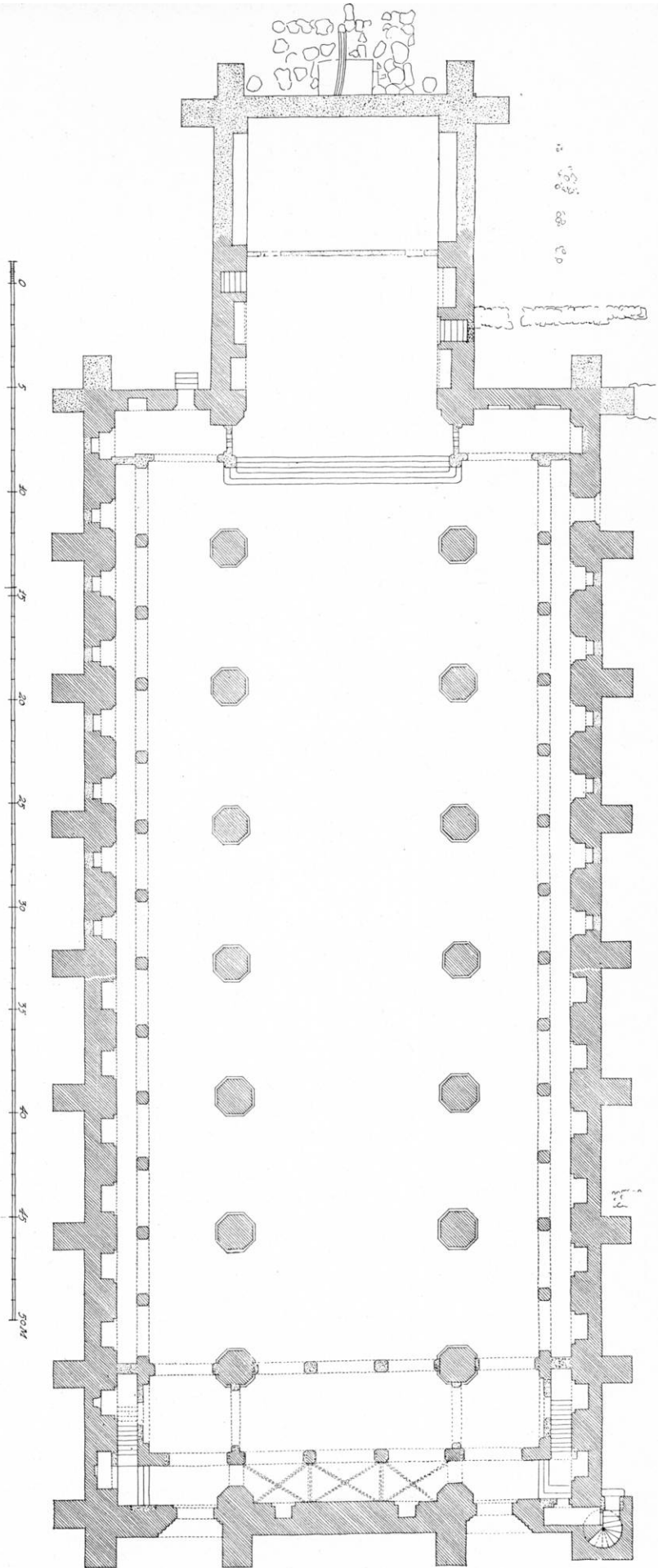
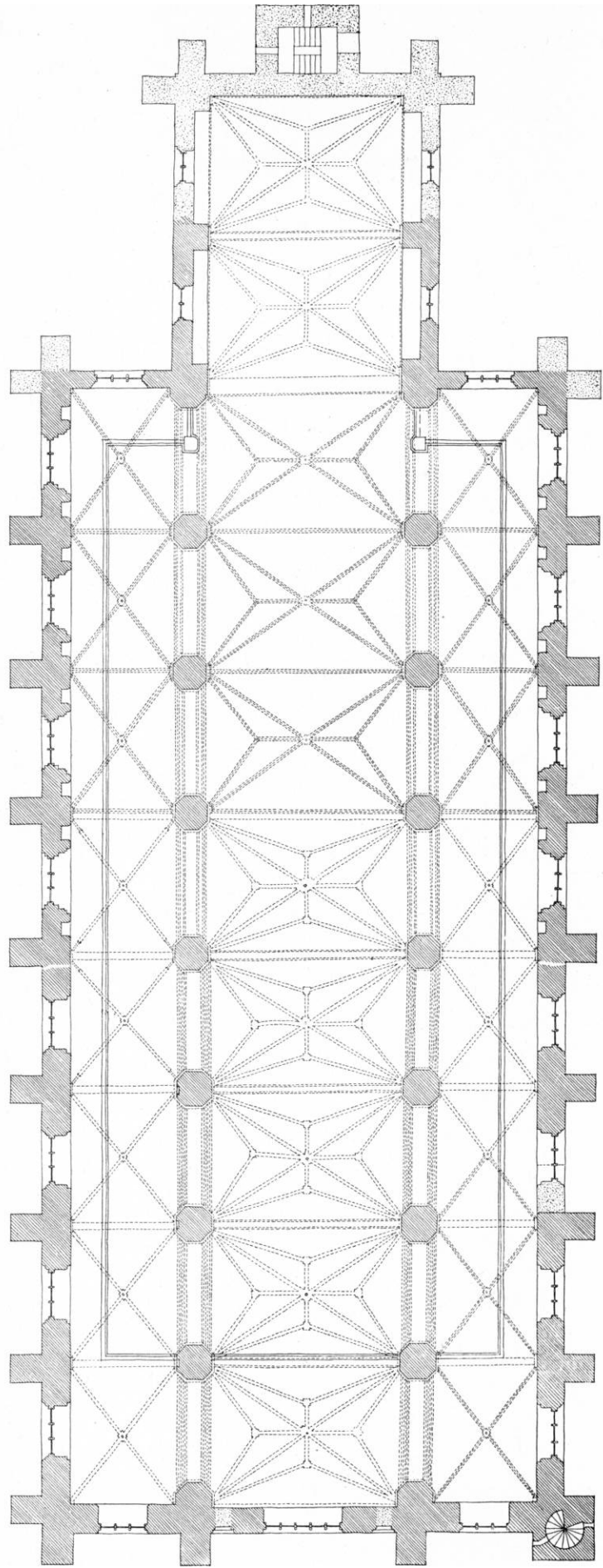

Fig. 5. Maribo. Plan. 1:300. Malt of H. Storck 1884 (Aa. RI. 1946).

Fig. 6. Maribo. Plan med gallerier og hvælve. 1:300. Malt af H. Storck 1884 (Aa. Pl. 1946).

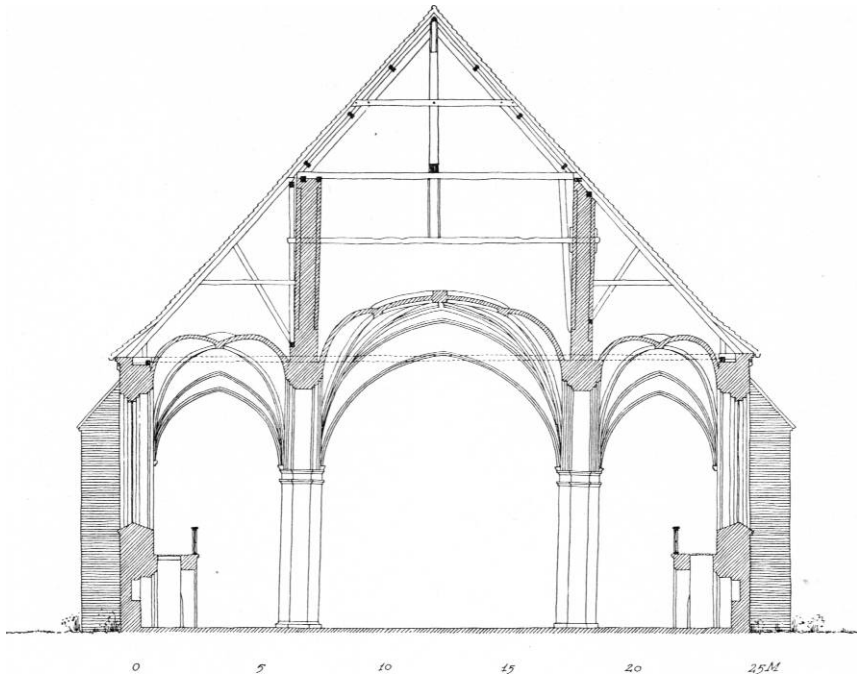

Fig. 7. Maribo. Tværsnit. 1:300. Målt af H. Storck 1884 (Aa. RI. 1946).

og flammede, henlagt i meget regelmæssigt polsk forbandt. Før restaureringen i 1892 havde koret i modsætning til den øvrige kirke ingen synlig sokkel, først omtrent 70 cm under nuværende terræn ligger grundstenene, og fugning og spildekalk viser, at de har ligget ca. 15 cm under den gamle terrænlínie. I vestgavlen ses kun enkelte steder forneden rester af gammelt murværk, idet hele korets vestre fag med hjørnestøttepillerne blev nymuret 1863. Før denne reparation havde koret — i modsætning til den øvrige del af kirken — ingen udvendige piller³⁴.

I nordsidens undermur er mellem to små, fladbuede, tilmurede glugger en fladbuet dør, der fører ind til en kryptagtig kælder under koret. Døren, der ses på Resens tegning (fig. 2), er oprindelig og når ned til den gamle terrænlínie³⁵. En tilsvarende dør på sydsiden og alle kryptens vinduer er derimod nyere. Den nordre kormur synes fra begyndelsen at have haft en højtsiddende dør til et pulpitur³⁶.

Hver af korets langmure har to spidsbuede vinduer, hvori stavværket som overalt i kirken er nymuret. Den ydre fals er både ind- og udvendig forneden afrundet og foroven ret, den næste er på ydersiden hulkehlet og har på inder-siden en rundstav. Om korgavlens udseende i middelalderen vides intet.

Tårnet med dets trappehus på nordsiden³⁷ er som nævnt moderne, men

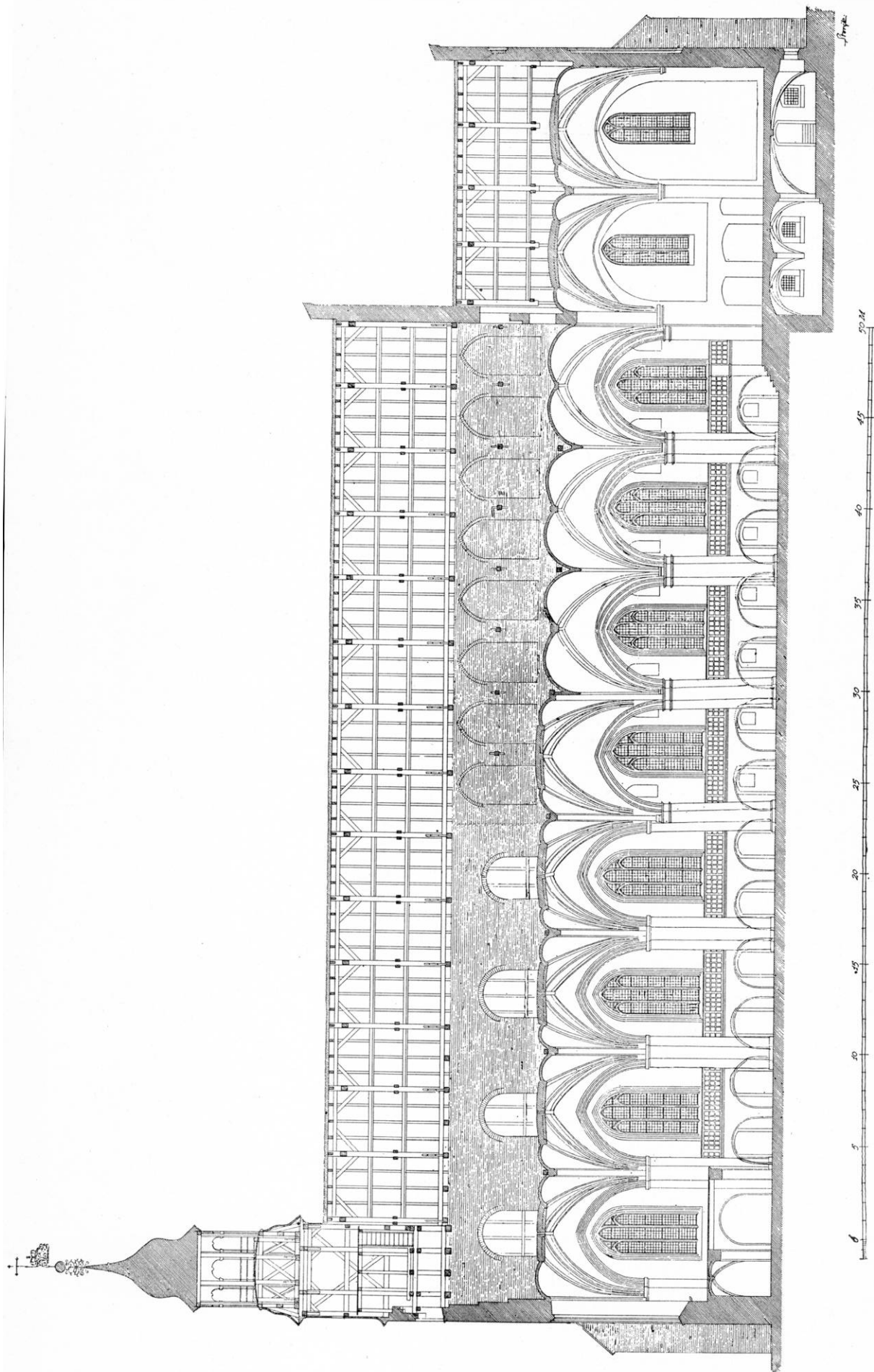

Fig. 8. Maribo. Længdesmt. 1:300. Målt af H. Storck 1884.

det har eksisteret i middelalderen, og Storck har fremgravet dets kampestensfundamenter (fig. 5) og fjernet dem ved sprængning for at kunne lægge et betonfundament for det nye tårn³⁸. Dersom den i note 36 fremsatte formodning om et trappehus på korets nordvestre hjørne er rigtig, har tårnet næppe været opført samtidig med koret, men må være en efterligning af anlægget i Mariager.

Skriftemålsbygningen var i overensstemmelse med forskrifterne fra Vadstena³⁹ en lav halvtagsbygning anbragt i hjørnet mellem koret og nordre sideskib; den har efterladt et tagspor på korets nordmur og et hvælvingsspor på sideskibsgavlen. Skriftemålsbygningen har stået i forbindelse med koret ved en muret trappe, hvis øverste trin endnu ses indvendig; iøvrigt er kun dele af kampestensfundamentet bevaret (fig. 5). Svage fundamentrester kunne tyde på, at der har ligget en ældre skriftemålsbygning som en smal udbygning langs kormuren.

Skibets fire vestfag er bygget af samme slags sten og i samme forbandt som koret. Den fortanding, der viser, at koret er bygget først (fig. 9), angiver sikkert hverken en stilistisk eller en tidsmæssig forskel af betydning, og den omstændighed, at fortandingen er sat af til en tykkere mur end den udførte, kan næppe tydes som en tilkendegivelse af, at skibet har været projekteret med et højt midtskib, altså basilikalt. Hvert af de fire fag har en længde af 6,6 m eller 20 græske fod à 33 cm; denne i gotisk tid hyppigt brugte måleenhed lader sig konstatere mangfoldige steder i kirken, som med sine velberegneede proportioner måske er Danmarks fineste bygningsværk fra denne periode.

Sideskibenes langmure er ca. 10 m eller 30 græske fod høje og har tidligere haft kampestenssyld. De svære støttepiller, som taktfast inddeler façaden uden at nå op til den nuværende gesims (fig. 10), viser på sydsiden i alt væsentligt middelalderligt murværk, men er på nordsiden omsat sammen med murens underdel; de er dog funderet i samme dybde som kirkemuren. De to piller på vestgavlen er først opført 1863. I søndre sideskibs gavl fører en lille, fladbuet, dobbeltfalsed dør ind til kirken, i nordre langmurs vestligste fag sidder en dør med affaset dobbeltfals og en meget flad bue, der næppe er oprindelig. Til trods for, at døren vender ud mod nonneklosteret, har det ikke været søstrenes sædvanlige indgang, tværtimod siges hver søster kun at have passeret den to gange: ved sin indvielse og ved sin begravelse⁴⁰. Disse døre har været tilmuret og blev først genåbnet 1836⁴¹. Formodentlig er det en af dem, Knud murermeister har spærret 1635 (rgsk.). Også sideskibenes vestvinduer har en tid stået tilmurede ligesom adskillige andre af kirkens vinduer (rgsk.), vistnok for at spare glarmesterreparationer i kirkens forarmelsesperiode. Over kortaget har vestgavlen haft fire små, firkantede blændinger⁴¹, men den er

Fig. 9. Maribo. Indre visende skibets vestligste fag set mod nord.
Helt til venstre ses fortandingen fra kormuren (s. 38).

Aa. RI. 1945

nu for største delen nymuret. I søndre sideskibs vestligste fag sidder to små, tilmurede glugger, men gluggerne lader sig også spore i sydsidens øvrige fag, og de har antagelig også været åbne på nordsiden. Iøvrigt har hvert fag i begge sider et stort, falsat vindue⁴², hvis nuværende stavværksinddeling er en rekonstruktion, der skyldes Høyen⁴³. Kirken havde inden den store restaurering gesims af simple udkragninger.

Da ydermurene af de fire vestfag var rejst, blev der bygget en interim-gavl, muligvis den samme, der 1446 i et gavebrev (sml. s. 30) omtales som »Grinden«. Hvælvingsformerne tyder på, at den snarest har stået allerede ved tredje pillepar. Efter et kort ophold har man derefter taget fat på opførelsen af *skibets fire østfag*, der må have været under tag o. 1470. Selvom planformen er i nøje overensstemmelse med de gamle dele, peger detaljer i opbygning og profilering på, at en ny bygmester har fået ledelsen.

Kampestenssylden er bevaret under en del af østgavlen, strækkende sig højt op i murværket, der i dette bygningsafsnit består af røde munkesten i munkeforbandt. Langmurenes vinduer er lidt højere end de gamle og har i fælsene skråkanter, der foruden stavværket og de enkle ribbesten synes at

Fig. 10. Maribo. Søndre sideskibs ydre, set fra sydvest.

Aa. Rl. 1947

være afsnittets eneste formstenstype⁴⁴. Vinduet i nordsidens tredje fag fra øst er i hvert fald i sin nuværende form nyt. Der har på dette sted tidligere været en mindst 2,25 m bred port umiddelbart op mod østre støttepille og med tærsklen i højde med vinduets underkant. Den bevarede fals synes at gå lige igennem muren i flugt med støttepillens vestside og har kun på inder-sidens øverste halvdel en affasning; det spidsbuede (?) stik er derimod dobbelt-følset med affasninger. Indenfor fandtes tidligere »en muret, forslidt Trappegang af 1 Alens Bredder fra Kirkens Pulpitur op til Vinduet; nedenfor dette Vindue har man ogsaa fundet Grundstene op til Kirken«⁴⁵. Disse fundamenter er genfundet af C. M. Smidt, der har udhugget porten og forklaret den som »Naadens og Ærens Port«, der i overensstemmelse med den hellige Birgittes forskrifter dannede forbindelsen mellem nonnernes kloster og kirken⁴⁶ (se s. 48).

I skibets nordøstre hjørnepille er indbygget en vindeltrappe med rund spindel og loft af fladbuer. Væggen er muret af krumme sten. Den har nu yderdør i vestsiden, men den oprindelige indgang er inde fra kirken.

Kirkens mægtige østgavl (fig. 11) har støttepiller ved hjørnerne og udfor arkademurene. Her er i sideskibsfagene lægfolkets indgang til kirken, »Syndsforladelsens Porte«. Det er lave, rundbuede portaler i spidsbuede spejl med mange affasede fals. Stikkene er muret af skiftevis lyse og mørke sten. De

Fig. 11. Maribo. Østgavlen.

V. H. 1941

trykker sig tæt op ad de midterste støttepiller for at holde færdselslinien klar af sideskibenes gallerier i deres oprindelige skikkelse (se s. 48). Forneden i midtfaget sidder indmuret et mærkeligt, sengotisk relief af granit, forestillende Kristus på korset omgivet af sol og måne og alle marter-redskaberne (fig. 22). Under Kristi højre arm sidder vistnok tværs gennem stenen et ejendommeligt, rundt hul, der henleder tanken på, om den oprindeligt kan have været anvendt i skriftemålsbygningen; men måske hører den slet ikke til i klosterkirken. I muren omkring relieffet og særlig syd derfor ses spor af to hvælvingsfag fra en nu forsvunden kapelbygning (se s. 49), til hvis overstokværk der har været adgang gennem to nu tilmurede, fladbuede døråbninger fra galleriet (se s. 48). Mellem dørene sidder det mægtige, ca. 3,7 m brede, stavværksdelte midtvindue, der sammen med de noget mindre vinduer på siderne giver gavlen sin karakter. Ved restaureringen 1861 blev midtvinduets fodlinie sænket; før den tid lå den over døråbningernes stik (fig. 21). I gavltrekanten åbner tre små, fladbuede glugger sig ind til kirkelofferne; den midterste har af hensyn til tre små cirkelblændinger måttet forskydes mod syd. Gavltoppen har i midtaksen en fladbuget glug, hvori klokken til uret ovenover er ophængt, og til hver side derfor tre stigende spidsbueblændinger flankeret af skjoldblændinger. Den cirkelrunde toplænding er nymuret samtidig med, at spidsbue-

Fig. 12. Maribo. Koret.

Aa. Rl. 1945

blændingerne ved kamtakkernes opmuring under sidste restaurering blev rekonstruerede efter de fundne spor.

Kirkens indre. Kælderkrypten under koret er ved mure, der synes at være oprindelige, delt i fire kvadratiske rum. De to vestlige har hver sin krydshvælvning med halvtstens ribber, de østlige har hver to krydshvælv med stejlt affasede ribber og gjordbuer i nord-syd. Nu er de to østligste ødelagt af et indbygget varmekværk. Det nordvestre rum var 1885 kalkhus⁴⁷. Kryptens vigtigste opgave synes at have været at hæve

koret, der efter den hellige Birgittes forskrifter ligger seks trin over skibets gulv, men som i modsætning til reglerne består af to fag. Vestvæggen har tidligere haft to små, højsiddende, fladbuede nicher, formentlig vinduer, der er blevet tilmuret, da tårnet byggedes⁴⁸. I begge langvægge sidder store, spidsbuede spareblændinger; i vestre fag, der for en stor del er nymuret, begynder de næsten ved gulvet, men i østre fag først ca. 3 m oppe. Her ses i nordsidens undermur to brede, fladbuede nicher, der tidligere har været højere, på hver side af en døråbning, hvorfra en stejl trappe har ført nedad og gennem muren ud til skriftemålsbygningen (se s. 38). Dørens fladbue er ny og har erstattet en plankeoverdækning⁴⁹. Sydsidens undervæg har ligeledes tre

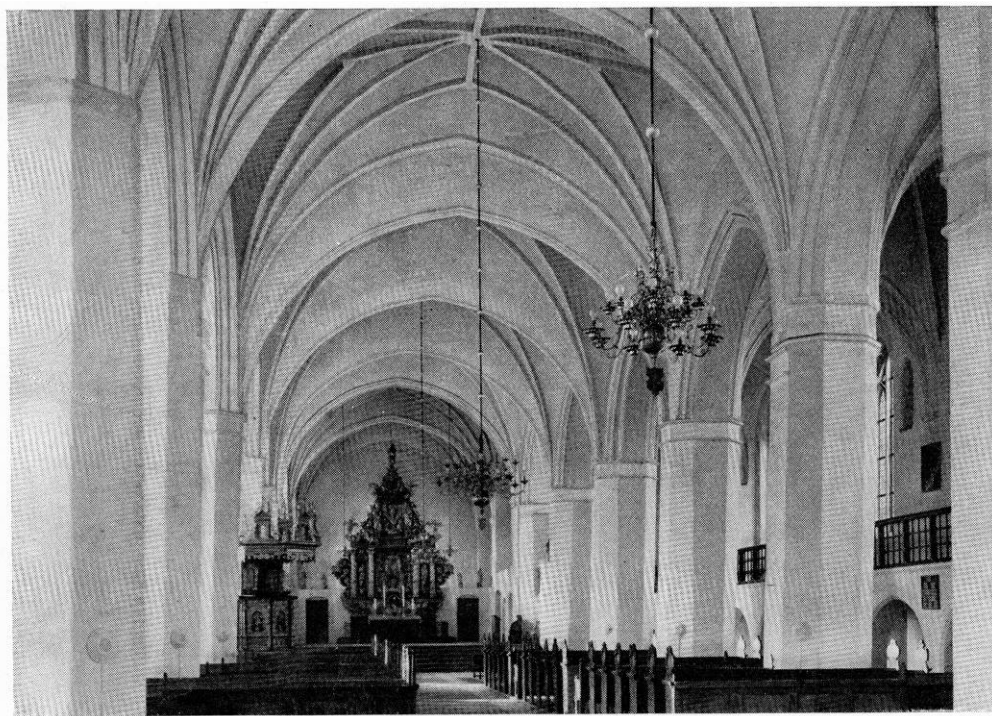
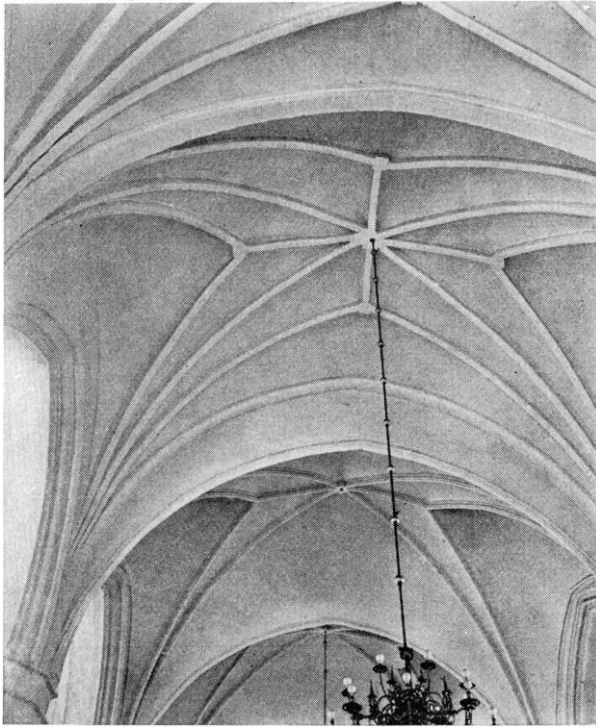

Fig. 13. Maribo. Skibet, set mod vest.

Aa. RI. 1947

fladbuede nicher, hvoraf den vestligste og smalleste indeholder begyndelsen af en trappe, der har ført op til overstokværket i den kapelbygning, der tidligere har ligget på korets sydside (se s. 50). Denne niche har før i tiden været højere, og det samme gælder den østre niche, hvor spor af en smallere, højere-siddende fladbue er delvis dækket af et kalkmalet indvielseskors, hvilket viser, at ændringerne i koret er foretaget allerede i middelalderen og har været så omfattende, at en genindvielse har været anset for nødvendig.

Nyindvielsen kan være foranlediget af indbygningen af korhvelvingerne, der selvom de har været påtænkt fra begyndelsen måske først er bygget samtidig med eller efter hvælvene i kirkens østre del, med hvilke de har væsentlige lighedspunkter. Koret skulle således en tidlang have stået med træloft. Korhvelvene, af hvilke det vestre er nymuret, er stjernehvælv med ganske svage vægbuer og halvtstens ribber uden klodser i ribbesammenskæringerne. Ribberne løber ned på profilerede konsoller, der er nye og har afløst flade, forhuggede kragsten⁵⁰. Koret har samme hvælvhøjde og bredde som midtskibet og adskilles fra dette ved en $2\frac{1}{2}$ -stens bred, gjordbueagtig korbue, der er affaset ind mod skibet; nokså markante er de seks trin, der nu er rekonstruerede i almindelig trinbredde, men som oprindeligt må have været så vide,

C. M. S. 1931

Fig. 14. Maribo. Midtskibets 3. og 4. hvælv.

at to andre har kunnet stå yderst på hvert trin. Denne originale anordning er en af de mærkeligste af den fromme stifterindes fordringer til ordenens kirkebygninger.

Skibet er bygget som en kirkehal med tre omtrent lige høje skibe (fig. 7), hvis hvælvinger ligesom i moderkirken Vadstena bæres af svære, ottekantede piller. Et ejendommeligt led i interiøret er de lave, rundbuede arkademure, der løber langs skibets ydermure og bærer et galleri, hvorpå klosterfolket har kunnet færdes i kirken uden at komme i forbindelse med menigheden. Som nævnt (se s. 38) er kirken meget omhyggeligt afsat i »græske« fod; således er den indvendige længde 160 fod, bredden 66 fod, de ottekantede piller 5 fod i tv. og gangen under galleriet 3 fod bred. Sideskibene, hvis mål svarer til afstanden mellem de udvendige støttepiller, er halvt så brede som midtskibet.

Skibets ældre, vestlige del er fremfor den østlige del karakteriseret ved en større detailrigdom og finere profilering. Således sidder kun i denne del af kirken på hver side af de store vinduer en dyb, spidsbuet blænding med afrundede false. Af afsnittets otte store arkadepiller, der alle hælder stærkt mod nord, har nordrækkens et simpelt, retkantet sokkelfremspring, mens sydrækkens sokkelfremspring dannes af en hulstav over et rundet led forment

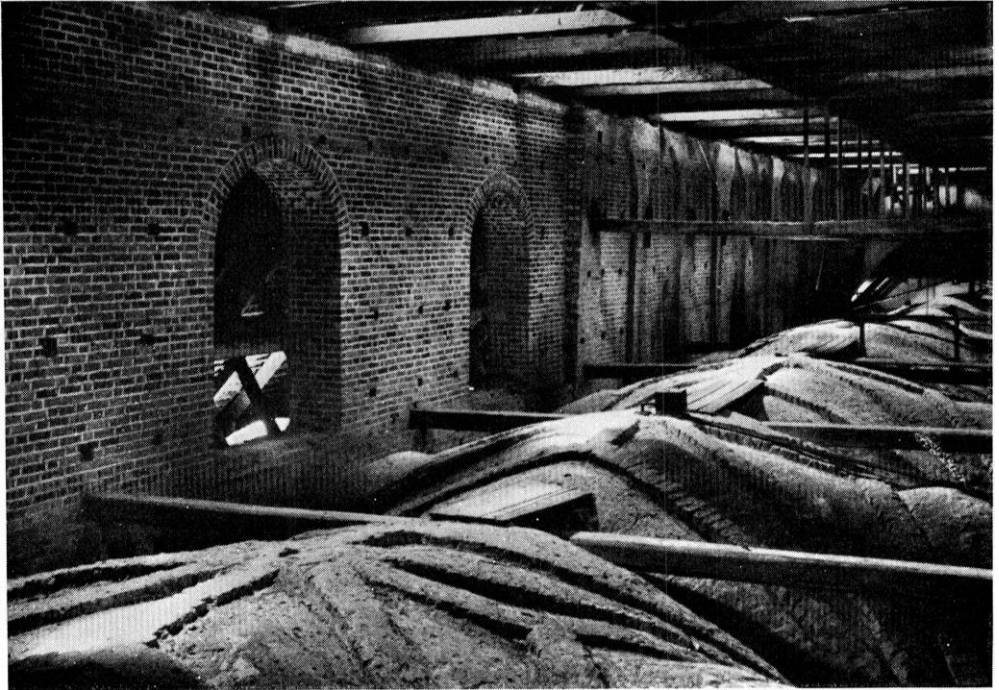

Aa. RI. 1945

Fig. 15. Maribo. Nordsidens 4. arkadepille.

i eet enkelt skifte. Den samme formsten er anvendt til at danne kapitæl på pillerne, idet den med profilet nedad er hennemuret i to udkragede skifter med tre almindelige skifter imellem. Arkadebuerne er spidse og kraftigt profilerede⁵¹ (fig. 9).

De elegant murede midtskibshvælve har form af ufuldstændige stjernehvælve — af samme type som biskop Gisicos i S. Knuds kirke i Odense — med topribber i nord-syd, topkvadrat med firkantet hul og halvstens overribber. Ribber og gjordbuer er 15 cm brede med sengotisk profilering og udspringer fra en profileret konsolsten, der ligger på arkadepillernes øverste kapitælbånd. Før den store restaurering var »Ribbernes og Gjordernes Udspring fra Pillerne saa forkvaklet, at det ikke er let at bestemme det Oprindelige«⁵². Vægbuene, der er lidt fladere end arkadebuerne, har rund profil. Til trods for, at byggeperioden omfatter de fire vestfag, er kun tre hvælvingsfag muret på denne måde, men en uregelmæssighed over arkadebuen ved nordsidens fjerde arkadepille (fig. 15) kunne tyde på, at det fjerde hvælv i det mindste har været påbegyndt. Over hvælvene er arkademurene ført op som understøtning for det vældige tagværk. Disse overmure har i hvert fag to spidsbuede blændinger (fig. 16).

V. Pauli fot.

Fig. 16. Maribo. Midtskibshvælvenes overside og søndre arkadeovermur, hvis vestre del har spidsbuede blændinger, mens østdelen har store, rundbuede åbninger.

Også hvert sideskib har kun tre oprindelige hvælv. Det er svagt kuplede krydshvælv uden vægbuer, lidt lavere end midtskibets hvælv og med profilerede gjordbuer. De ligeledes profilerede ribber mødes i et topkvadrat. Ribber og gjordbuer løber ned på en profileret konsolsten, der vistnok er gammel. Hvælvene har lette halvstens overribber, der delvis er forsvundne, og enkelte trinsten.

Skibets østre del er i det hele enklere muret end vestenden. I dette bygningsafsnit står de ottekantede arkadepiller i lod, men har i modsætning til de ældre piller sokkel bestående af et simpelt fremspring på sydsiden og profileret fremspring på nordsiden. De tre sydpiller har på ydersiden en højtsiddende, skråtstillet skjoldblænding (fig. 17). De nye piller er gjort noget højere end de gamle, således at pilleskafet har fået en højde af 20 »græske« fod. Endvidere er sydsidens kapitæler forenklet og består blot af en fremspringende skråkant under et almindeligt skifte. I nord har de nederste kapitælbånd form som en vulst dannet af den sædvanlige profilsten lagt i to modvendende skifter; det øvre er den profilerede udkrægning med et almindeligt skifte over. På kirkens midterste pillepar, der danner overgangen mellem det ældre og det yngre byggeafsnit, er den gamle og den nye form for pillekapitæl sat op

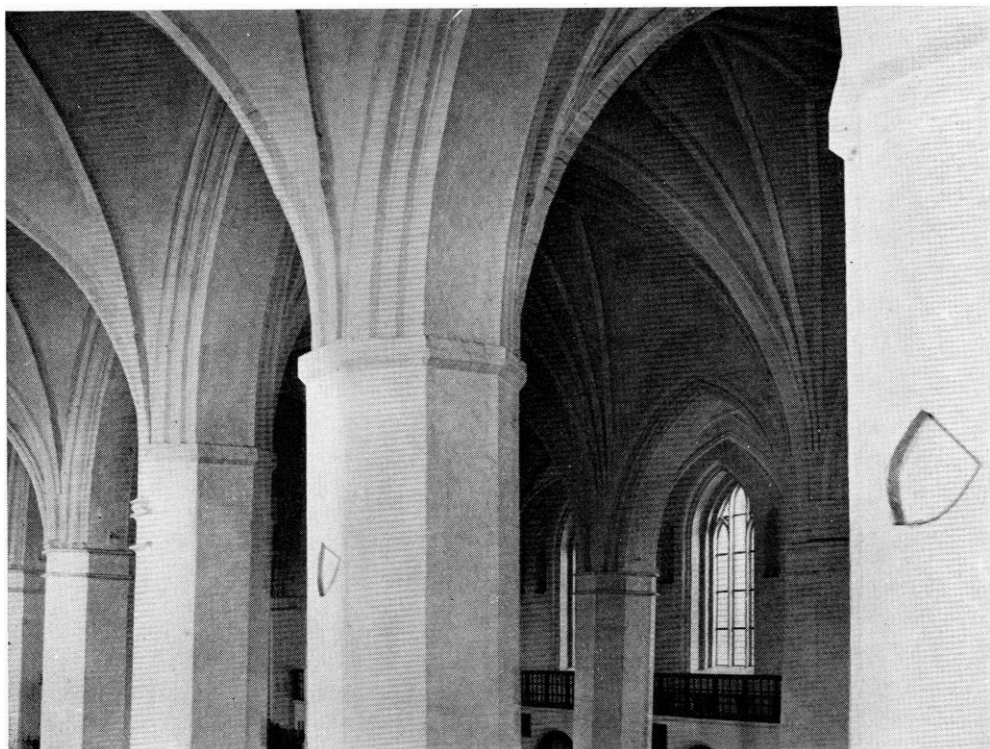

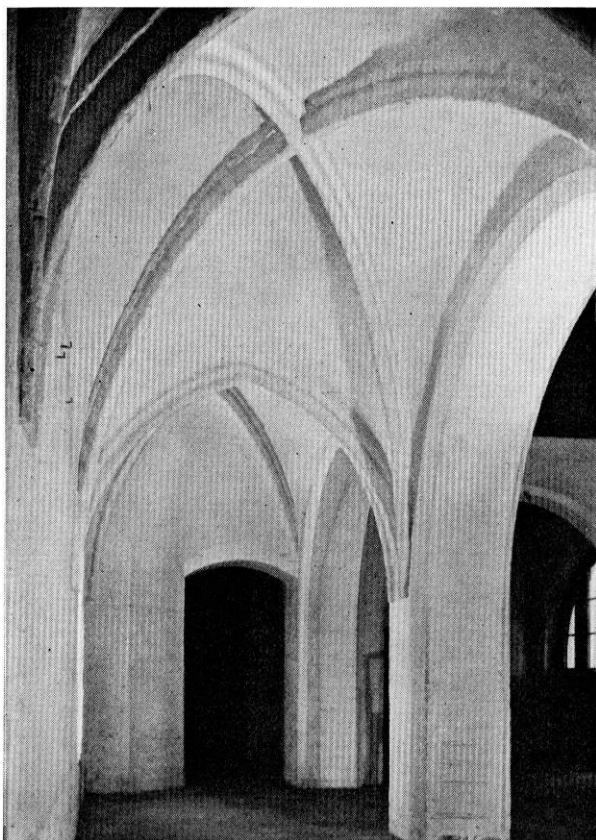
Fig. 17. Maribo. Sydsidens vestlige arkadepiller.

Aa. Ri. 1945

mod hinanden (fig. 15). De nye arkadebuer er højere end de gamle og blot profilerede med simple skrånker.

Ved den afsluttende overhvælvning er det sidste fag i vestdelen medtaget, således at den nye hvælvttype omfatter fem af skibets otte fag. I midtskibet er det stjernehvælv mellem helstens gjordbuer. Kapperne går glat over i arkademurene, og ribberne udspringer fra en firkantet klods; de er forneden kvartstens og iøvrigt halvstens med klodser i ribbesammenskæringerne. Overribberne er helstens. Sideskibshvælvne er krydshvælv med halvstens ribber og gjordbuer, der på ydermurene løber af på en profileret konsolsten, som ser ud til at være indsat ved restaureringen. Ribberne mødes i et topkvadrat med hul. I nordre sideskib har de østligste $2\frac{1}{2}$ fag affasede ribber og helstens overribber; de øvrige sideskibshvælv har ingen overribber. Arkademurene over hvælvingerne har store, rundbuede åbninger (fig. 16).

Gallerierne langs ydermurene står åbenbart kun i østendens midtskibsfag i uændret stand. Ved sideskibenes vestgavle er de genopført 1863 i en noget misvisende form, idet de, som hvælvingsspor på ydermurene viser, oprindeligt her har bestået af to fag og må have haft en indvendig bredde af ca. 1,85 m.

Aa. RI. 1945

Fig. 18. Maribo. Østre galleris hvælv (s. 48).

dør, men at den kan have dannet åbningen — måske udformet som en dobbelt spidsbue i hele fagets bredde og med en pille midt i det nuværende vindue — til et pulpitur, der har ligget uden for den egentlige kirke og dannet forbindelsesbygning mellem kloster og kirke. Herfra har søstrene kunnet overvære gudstjenesten uden at komme ind i kirken. Tilsvarende ordninger er kendt fra andre Birgittinerkirker⁵⁶.

Ændringer og tilføjelser. Foruden klosterets bygninger og skriftemålsbygningen har nogle *†kapeller* sluttet sig til kirken.

Som omtalt viser murens yderside mellem østgavlens store støttestøtter spor af to hvælvfag, utvivlsomt fra et to stokværk højt sakristi, således som det kendes fra andre Birgittinerkirker, hvor det måske hører med til det oprindelige anlæg⁵⁷. En gravning har vist rester af et svært kampestensfundament i flere skifters højde og af samme bredde som støttestøtterne, hvorfra det udgår. Fra kirkens østgavl til fundamentet for sakristiet er ca. 4,3 m, men da fundamentsmuren utvivlsomt har sprunget noget frem for den egentlige mur,

har sakristiet haft en indvendig bredde af ca. 4,5 m. Der er midt på kirkens østgavl intet spor af fundament for et tværskillerum eller en vægpille, og der har næppe heller været noget sådant, men iøvrigt har stedet været så flittigt benyttet til begravelser, at næsten alle grundsten er blevet fjernet, og der er intet sted fundet rester af den egentlige mur. Det er således usikkert, om sakristiet hører med til det oprindelige anlæg. Thuras plan af kirken (fig. 20) antyder et kapel ved siden af nordre kirkedør, det er måske en rest af sakristiet, der i sidste halvdel af 1400-årene antages at have været taget i brug som gravkapel for familien Valkendorf på Højbygård⁵⁸. Senere blev det benyttet som kalkhus⁵⁹. Da det 1812 blev nedrevet, var det gravkapel for familien Reimer.

På korets sydside var en to stokværk høj tilbygning. På Thuras plan er den vist med vindue i sydgavlen og to døre til koret (en i hvert stokværk?). Den omtales vistnok 1633 som »Benhus« (rgsk.) og må da have haft tegltag. Efter adelsklosterets ophævelse blev understokværket gravkapel for familien Steensen. Overstokværket, der tidligere havde været sakristi og muligvis har haft den »kaaber dør« ind til koret, hvis hængelås 1641—42 fik ny nøgle (rgsk.), blev 1759 erhvervet af dr. Hahn til gravkapel. 1812 blev hele kapellet solgt til nedrivning.

Reformationen berørte i den første tid kun i mindre grad Maribo klosterkirke. Først da byens sognekirke var brændt 1596, og borgerne blev henvist til at søge kirke i den i mellemtiden til adeligt jomfrukloster omdannede stiftelse, blev mere indgribende nyindretninger nødvendige. 1597 blev kirken ifølge Resen istandsat (sml. kalkmalerier), og 1621 var den vel ved magt og havde for få år siden fået et nyt stentag (synsforretning 1621) af middelalderlige tegl, der 1634 blev udskiftet med vingetegl (rgsk.). 1891 blev ved soklen fundet stykker af begge tagstenstyper med brun glasur⁶⁰. 1734 havde korets nordside glaserede munketegl, sydsiden vingetegl (overslag 1734 og 35). Det gamle vestkor blev overladt jomfruerne, og byen fik sit alter i østenden, idet man klarede sig nogenlunde med indretningen fra den katolske tid. Først 1641 blev der i forbindelse med opstillingen af den nye altertavle (s. 57) udført en række byggearbejder i østkoret. Det gamle Birgittealter blev nedbrudt og gulvet bragt i orden på stedet, alterpladsen foran galleriet blev hævet ved nogle murede trin og alteret omgivet af panelværk på murede brøstninger (rgsk.). 1703 havde man opdaget, at folk, der ikke gad høre prædikenen, skjulte sig i »den mørke Gang bag Alteret«, og der stilledes derfor forslag om at tillukke den tilligemed søndre lægter (galleri)⁶¹. 1843 blev der lagt nyt flisegulv i koret (rgsk.). 1864 blev alteret flyttet til sin nuværende plads i vestkoret og østenden indrettet med et bredt orgelpulpitur.

Da gallerierne ikke mere anvendtes efter den oprindelige bestemmelse, blev

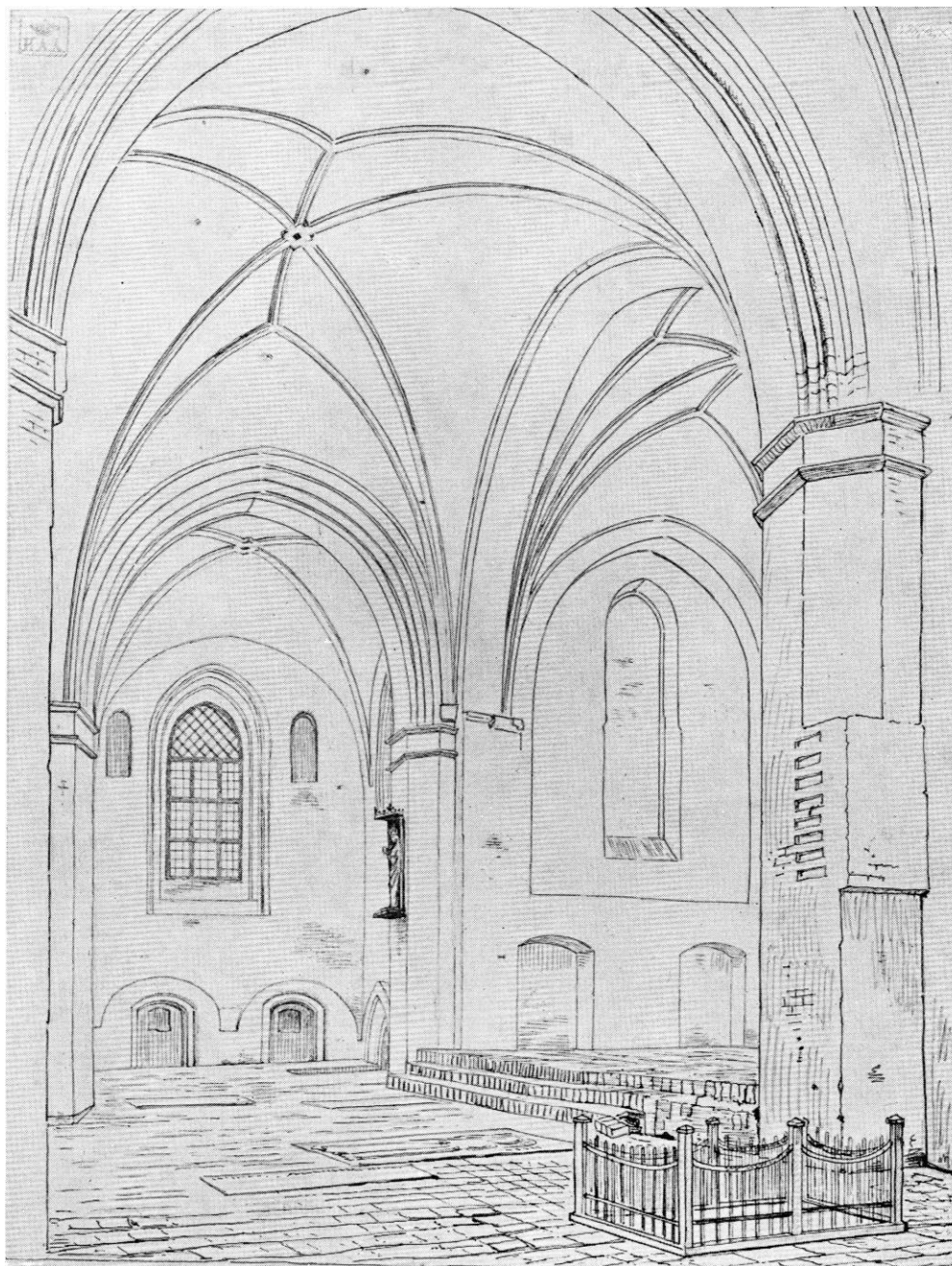

Fig. 19. Maribo. Skibets vestlige fag. Efter tegning af Kornerup 1859.

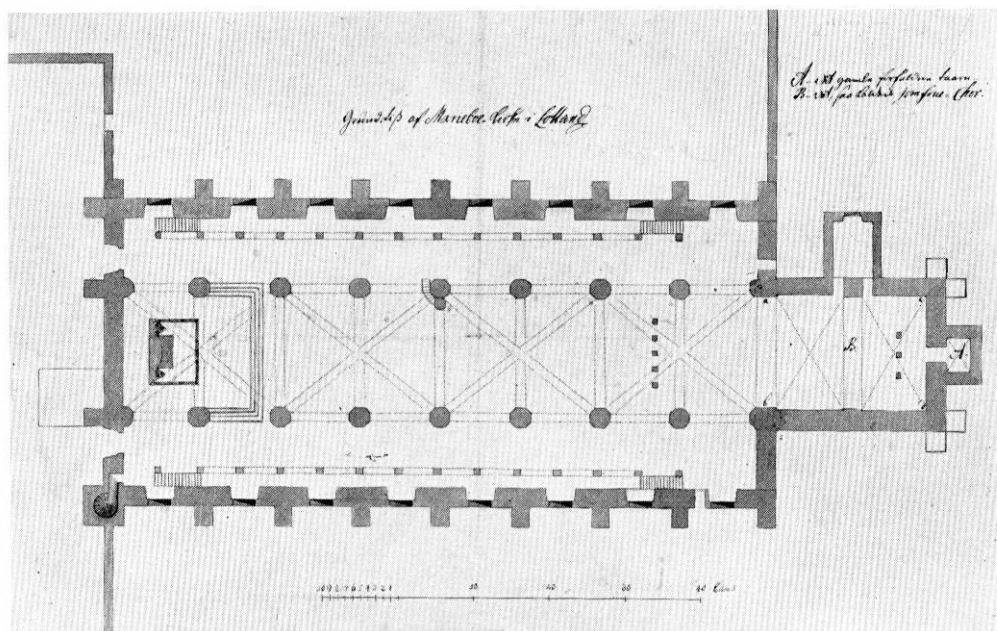

Fig. 20. Thuras skitseplan visende kapelbygningerne. 1:600.

de sat i direkte forbindelse med kirkerummet ved trapper, der først var af træ (rgsk. 1638—39), senere af sten⁶². 1646—47 blev der opstillet skillerum på galleriet (rgsk.). Gallerirækværket blev repareret 1729 (rgsk.), og der blev samtidig stillet bænke både foroven og forneden. I tidens løb styrtede dele af gallerihvælvingen ned og blev erstattet med bræddeløfter⁶², og endelig blev de helt nedrevet i skibets vestre fag og inden for østportalerne.

Vesttårnets spåntag blev dårligt vedligeholdt, og i årenes løb lyder ustandselige klager over det rådende tømmerværk. 1648 blev det repareret, og der blev lagt to jernbånd om spiret (rgsk.), 1693—94 måtte der opstilles en ny klokkestol til den store klokke (rgsk.), og det taler ikke godt for forholdene i Maribo, at 1728 var tårnets stiger, loft, bjælker og alt tømmerværk stjålet og måtte repareres, samtidig med at »nogle Huller i Muren, hvor Skarns Folk havde Vane at indkrybe«, blev tilmuret (rgsk.). Thura dømte i sit reparationsforslag af 23. januar 1736 tårnet til nedrivning, og formentlig er dette sket ved den påfølgende store istandsættelse, hvor skibets og korets vestgavle samtidig blev afvalmede.

Da kirken blev sognekirke, valgte man at ophænge borgernes klokker i et lille rytterspir over østgavlen, men allerede 1641 måtte man tage klokkerne ned igen og lave et nyt spir og reparere uret, der åbenbart har siddet under klokkerne (rgsk.). Klokkespiret var bygget ud over den murede gavl, men alligevel kneb det med soliditeten, og det repareredes stadigvæk, således

Fig. 21. Maribo domkirke, fra sydøst. Efter tegning af J. Kornerup 1859.

1699—1700, da der blev lagt to jernankre »paa det Klokketaarn ud til Kirkegaarden, hvilket Taarn rystede, og Folkene, som skulde ringe Klokkerne, stod meget bange under Taarnet, naar de skulde ringe for vor salige Konge« (rgsk.). 1724 var tårnet ved at falde ned, og 1739 blev det igen fornyet, vist efter Thuras tegning⁶³. En *fløjstang med kors og vindfløj af kobber med kronet spejlmonogram »C. 6.« opbevares i Maribo stiftsmuseum. Allerede 1775—76 var spånene rådne, og trods en reparation 1793—94 måtte spiret atter helt fornyes (rgsk.). Dette spir, der kendes fra talrige afbildninger (fig. 21), var tegnet af tømremester Luckmann, mens amtmand v. Jessen gav gode råd. 1891 blev det endelig nedbrudt, da det vestre klokketårn blev genopført.

I århundredernes løb kæmpede borgerne en fortvivlet kamp for at vedligeholde deres store kirke; sten til reparationer brækkede man op i klostergrunden, men når ruderne gik itu, valgte man ofte den utilfredsstillende udvej at tilmure vinduerne i stedet for at bekoste glarmesterarbejde. 1738—40 blev der dog gennemført en hovedstandsættelse, der havde været forberedt i ti år. Heldigvis fulgte man ikke Thuras radikale forslag, der gik ud på at udskille vestkoret fra kirken og nedrive dets overmure, så der kun blev det nødvendige tilbage for indretningen af en landemodesal, og alt i alt blev det kun til udlapninger på brøstfældighederne. 1779 foreslog kirkens inspektører, pastor Stauning og byfoged Reimer, at udskille koret og skibets vestligste fag ved en bindingsværksvæg mellem første pillepar. Denne brutale foranstalt-

ning blev virkelig gennemført 1793—94 (rgsk.), og stedet brugtes til materialhus. 1814 bestilte man i Nykøbing ti vinduer med egetræskarme og fyrretræsrammer til erstatning for de vinduer, der ikke var tilmuret (rgsk.). I to fag klarede man sig med at hvidte tilmuringen og male vinduer på⁶⁴. 1817 havde man travlt med kirkens hvidtning og dekoration i anledning af reformationsfesten⁶⁵, og kort efter blev hele gulvet, »der var rent ruineret fra den Tid, Kanonerne havde deres Plads i Kirken«, omlagt og reguleret; det skal flere steder have skjult pillernes sokler. 1891 blev der i kirkens grund fundet grønglaserede gulvfliser, ca. 18 x 18 cm, hvoraf nogle med afskårne hjørner⁶⁶.

I midten af 1800-årene samlede man atter kræfter til en hovedrestauration, der påbegyndtes 1861, og som professor, bygningsinspektør H. C. Hansen af regeringen blev beskikket til at lede med Steecher som konduktør. Korets vestfag blev fornyet med støttepiller på hjørnerne og tre store, spidsbuede blændinger i gavlen. Valmtagene blev erstattet med kamtakke gavle, og hele vejen rundt fik kirken en gesims af fladbuer. Kamtakkerne og støttepillerne blev afdækket med fliser af skotske sandsten. Tagværkerne blev i alt væsentligt fornyet og dækket med blådæmpede teglsten. Kirkerummet fik atter sin gamle udstrækning, altertavlen blev på Worsaaes forslag⁶⁷ opstillet foran et egetræspanel i vestkoret, hvor stiftsbiblioteket hidtil havde haft plads, mens der i øst indrettedes et bredt orgelpulpitur og en forhal inden for hver af portalerne. Skibets gallerier og stavværket i alle kirkens vinduer blev rekonstrueret, og endelig blev hele rummet kalket gult med rødt opmalede sten på alle hjørner og fremspring. Gulvet blev lagt af røde og gule teglsten. Nogle gravkædere blev fyldt og kisterne i krypten rømmet ud.

Kirken var således atter bragt på fode på fuldt ud forsvarlig måde, og den af professor Hans Storck i 1890—92 ledede restaurering havde i alt væsentligt æstetiske og historiske forudsætninger. Vigtigst er, at rytterspiret på østenden forsvandt samtidig med, at gavltoppen blev rekonstrueret og vesttårnet genopført på den gamle plads, idet dog fundamenterne blev erstattet af betonstøbning⁶⁸. Kirkens gamle kampestenssyld blev — undtagen på et stykke af østgavlen — erstattet med glatte granitkvadre, støttepillerne fik en ny afdækning af glaserede tegl, og fladbuegesimsen blev fjernet. Indvendig blev egetræspanelet bag alteret erstattet med en muret brøstningsmur, der skiller landemodesalen i vestfaget fra koret. Under voldsom protest fra byens side blev hele kirkerummet til sidst hvidkalket⁶⁹.

Hele kirken står nu med vel vedligeholdte, udvendig røde mure. I tagværkerne ligger over sideskibenes østende enkelte gamle egespær, og over skibets vestre ende er strækbjælkerne af eg, ellers er tagværkerne af fyr.

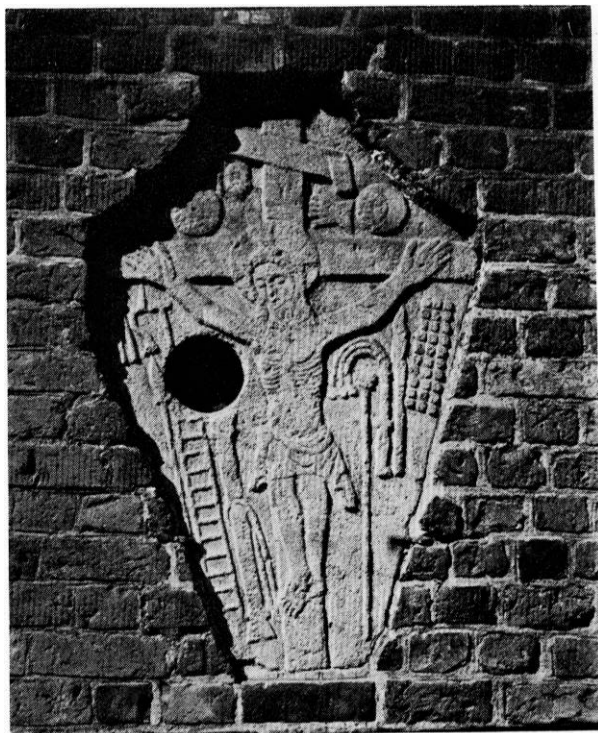
KALKMALERIER

I koret findes nogle indivielsekors.

Ifølge opgivelse fra kantor Ross har der i de to små, fladbuede nicher i korets vestvæg været kalkmalerier forestillende Josef, Maria med barnet og de hellige Trekonger⁷⁰. Under restaureringsarbejderne 1892 blev der ivrigt søgt efter kalkmalerier. Det eneste man fandt var den bevarede bortdekoration på hvælvet over orgelet samt spor af en rå udført dekoration i stærkt røde, brune og grå farver i en blanding under nordre galleri⁷¹. På midtskibets østre hvælv har været en kalkmalet indskrift: »A(nn)o 1596 brændte Mariæbo Bye af« (på nordsiden), »A(nn)o 1598 er denne Kirche repareret, renoveret og forbedret« (på sydsiden)⁷². Før Hansens restaurering skal der have været kalkmalerier på pillerne og forgyldte stjerner på svagt blå bund på hvælvene⁷³.

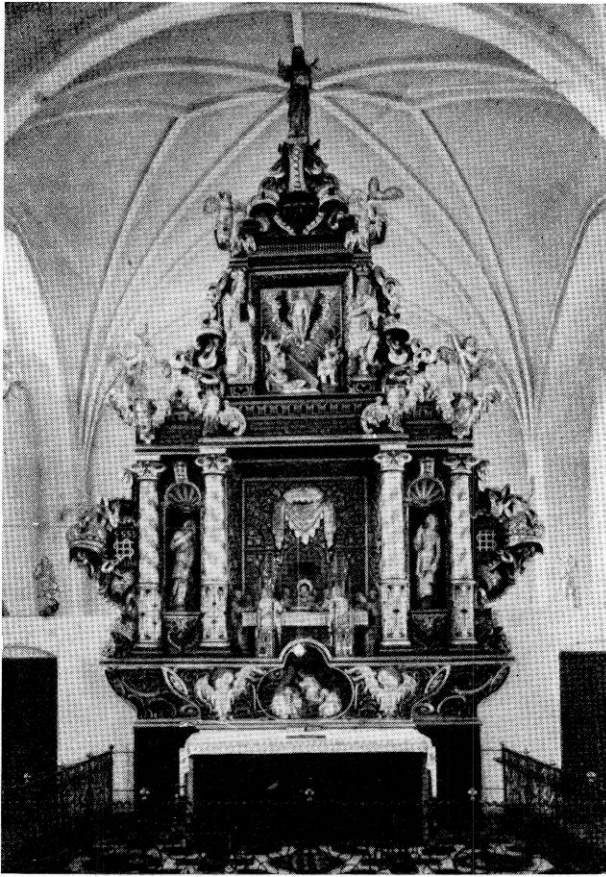
GLASMALERIER

1634—35 blev i to vinduer over sejerværket indsat to gamle »Vaaben«, som Jacob Lauritzen bevilgede til kirken (rgsk.).

C. M. S. 1930

Fig. 22. Maribo. Østgavlens figursten (s. 41).

G. K. K. 1947

Fig. 23. Maribo. Altertavle udført af Henrik Werner, malet 1641 (s. 57).

INVENTAR

Alterbordet er nyt, af træ.

Alterklæde fra o. 1500, af rødt, florentinsk fløjl med granatæblemønster; et stykke heraf, 88 x 36 cm, opbevares i landemodesalen.

†*Alterklæder*. 1) Nævnt 1621, af rødt fløjl. 2) Nævnt 1641, af blommet fløjl med gamle, ægte perler og silkefryndser. 3) 1687, gylden »Tobin« (tyndt silkestof), skænket af Leonora Christina (rgsk.). Bevaret er kun et stykke hvidt *atlas med et af Leonora Christina forfattet og prentet vers, hvis begyndelseslinie lyder: »Den stoere Werdens Alt sit skabte Grenser satte . . .«⁷⁴. 4) 1743, rødt, »udhugget« plyds, en gave fra købmand Mathias Møller. 5) 1756, af mørkeblåt klæde med gule silkesnore. 6) 1778, en gyldenstykkets korkåbe (se s. 63) (rgsk.).

To †*alterduge* nævnes 1688, den ene med »Passionen derpaa stukket med rødt«, den anden af lærred med kniplinger, en gave fra Leonora Christina (rgsk.).

Fig. 24. Maribo. Sidealtertavle fra slutningen af 1400'rne (s. 58).

Altertavle (fig. 23) med malet årstal 1641, af Henrik Werner. De uelegante proportioner, bruskværksskæringernes stærkt opløste, grove former og de dominerende, storvingede englehoveder er karakteristiske for denne billedskærer. Storstykket er tredelt med dybtliggende midtfelt og smalle, nicheagtige sidefelter; i førstnævnte en nadverfremstilling med flere helt frie figurer på arkitektonisk baggrund, i sidstnævnte evangeliststatuetter: Markus og Johannes. Storsøjlerne har brede prydbælter og bruskværksagtige volutkapitæler; de to, som flankerer midtfeltet, står på det kraftige fodstykkets fremspringende midtparti, hvori findes et trepasformet felt med et relief: Jesus i Gethsemane have. Feltet flankeres af to meget store, mod hinanden vendte englehoveder. Fodstykket er svunget på siderne og smykket med groft bruskværksslyng. På storgesimsen, som springer frem over midtfeltet, er over søjlerne anbragt englehoveder, de to midterste vendt mod hinanden. Topstykket er slankt og indeholder et opstandelsesrelief, som flankeres af to evangelisthermer: Markus og Lukas, og over figurene er på topgesimsen anbragt to

vingede englehoveder. Bruskværks storvinger, topvinger og topgavl kronet af en Frelserfigur. Yderst på gesimserne er anbragt putti, som oprindeligt alle fire har haft lidelsesredskaber i hænderne.

Stafferingen, sort, rød og hvid med rig anvendelse af guld, er stærkt opfrisket 1864 (rgsk.). Indskrifterne er med gylden fraktur. På gesimsen Johs. 14,22, 6,35 og 4,16; i topgesimsen: »Jeg er Opstandelsen og Livet«. I topkartouchen Jehovas navn med hebraiske bogstaver og i storvingerne to Jesumogrammer, salig Søren Sørensens og Margrethe Albrechtsdatters initialer samt årstallet 1641. På tavlens bagside står med fraktur: »Dette Alter bekostet af salig Borgmester Søfrensens Enke, Mergrete Albretzdaatter Anno 1641. Restaureret i Aarene 1777, 1864 og 1893«. Herunder var tidligere denne indskrift: »Anno 1777. Er renoveret af Kjøbmand Johan Pedersen Groth og kiere Hustru Anne Margrete Wolchartzen«⁷⁵. Tavlen stod oprindeligt i kirkens østende, nu foran tværmuren mellem kor og landemodesal i kirkens vestende.

**Altertavle*, en Mariatavle, fra begyndelsen af 1500'rne, som sikkert har stået ved nonnernes hovedalter i østkoret; nu i Engestofte kirke, Musse herred, Maribo amt.

Sidealertavler. 1) (Fig. 24). Nordtysk snitværksskab fra slutningen af 1400'rne, som har prydet et Augustinusalter⁷⁶. Skabet, 207 cm højt, er af uregelmæssigt, femkantet grundrids, kronet med udskårne firblade og med gennembrudt rudemønster i fodstykket. I skabet står en 163 cm høj, udskåret Augustinusfigur, iklædt fuldt bispeskud og med en stor glorieskive bag hovedet. I den højre, kun delvis bevarede hånd holder figuren et hjerte, af hvilket over halvdelen er gået tabt. Venstre hånd mangler helt; den har fattet om en ligeledes forsvundet bispestav, men skal ifølge sagnet have peget på en i en pille skjult skat⁷⁷. Betydelige rester af den oprindelige staffering er bevaret. Glorien er forgyldt ligesom kåben, der har blått foer, underkjortelen er hvid. Baggrunden er rød med gyldne blomster. På fløjenes indersider findes fire, nu meget stærkt afskallede malerier; på højre fløj, hvoraf kun den indre halvdel er bevaret, øverst Treenigheden med den korsfæstede Kristus i Gudfaders skød, forneden pave Gregors messe. På venstre fløj bebudelsen og den hellige Anna selvtredie. Malerierne, som har været af udmærket kvalitet, er indrammet af en sort stribe med forgyldte rosetter. Der findes kun meget få farverester på fløjenes ydersider, som ved restaureringen 1922⁷⁸ forsynedes med revler. Skabet står nu i landemodesalen, men hang tidligere på den vestligste pille i skibets søndre arkaderække (se fig. 19) (præsteindb. 1755)⁷⁹.

2) (Fig. 25). Fra slutningen af 1400'rne. med det vistnok ældste bevarede maleri på lærred i Norden; sikkert et nordtysk arbejde⁸⁰. Maleriet, 170 x 120 cm, der er udført med lyse, noget afblegede temperafarver, forestiller næppe, som det har været antaget, den hellige Birgitte, men formentlig Maria fra en

Fig. 25. Maribo. Maleri fra sidealtertavle (s. 58). N. T.

bebudelsesscene. Hun har glorie om hovedet og bærer inderst en blågrå kjortel, som er stærkt rynket i livet, og derover et lyst, meget folderigt klæde med rankebort langs randen. Dette klædningsstykke er slået op over hovedet, og med højre hånd samler figuren det foran brystet, medens hun med venstre holder det op foran sig, så over halvdelen af kroppen er dækket. Figuren står med mørk kontur mod det gulmønstrede flisegulv og den lyse, grønlig baggrund, som har et spinkelt rankemønster. Til venstre en gullig stentøjsskål med nelliker, til højre en bønnebøg. Maleriet har muligvis ikke oprindeligt været bestemt for det tarvelige, snedkrede skab, i hvilket det nu sidder. Dette er vel nok middelalderligt, men stærkt forandret; fremspringene både foroven og forneden kunne tyde på, at det har været dybere. Fløjenes hængsler er fornyet, stafferingen ligeledes. Der findes dog rester af gammel farve, nemlig på indersiden af venstre fløj et, ganske vist stærkt opmalet,

O. N. 1945

Fig. 26. Maribo. Oblatæske 1623
(s. 61).

staureret og sat bag glas⁸³, hvorefter det blev opstillet i landmodesalen.

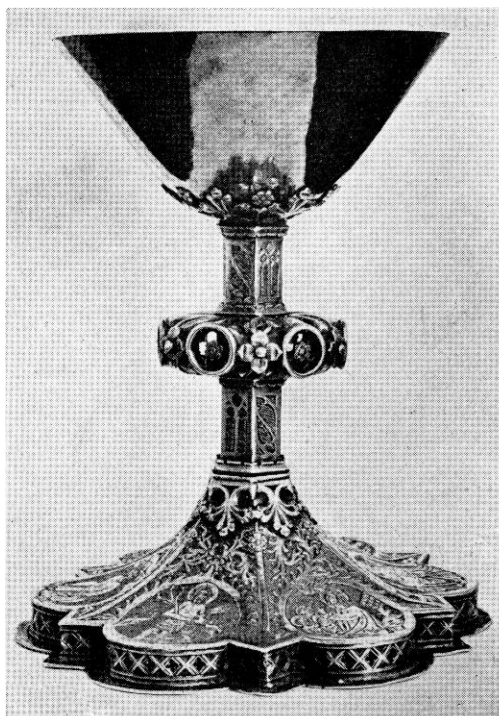
Altersølv. Kalke. 1) (Fig. 28) fra begyndelsen af 1400'rne, det såkaldte Margrethebæger. En 17,5 cm høj, meget smuk og vægtig forgyldt alterkalk, som muligvis er en sjælemesse-gave fra dronning Margrethe. Den sekssidede fod ender i tunger vekslende med spidser, glat fodplade, standkant med rudemønster og i ruderne gennembrudte firpas. På fodens tunger er graveret cirkelmedailloner, hvis grenede rammer foroven ender i fligede blade, og hvor der på krydsskraveret grund er fremstillet seks passionsscener: Kristus på Oliebjerget, hudflettelsen, torne-kroningen, korsbæringen, korsfæstelsen og pietà. Foden afsluttes foroven med nedadvendte, gotiske treblade og et profileret, kreneleret led. Skaftet er sekskantet med graveret ramme-

O. N. 1945

Fig. 27. Maribo. Vinkande 1606 (s. 62).

perspektivisk flisegulv. Indvendig på skabets sider er malet store, lyseblå ranker på rød grund og på bagklædningen over maleriet et rudemønster. Den trekantgavl, der afslutter skabet, har et forstykke, fornedet udsavet med tre buer og på forsiden gennembrudt af tre cirkulære huller med stjerner og med to hvirvelrosetter. Øverst profilerede ramme-stykker med delvis afbrudte krabber. Ved altertavlens restaurering 1848⁸¹ fjernedes de gamle kobbernagler⁸², hvormed maleriet var fastgjort i skabet, og billedet blev klæbet på nyt, grovere lærred, der er opsat på blændramme. 1935 blev maleriet atter re-

O. N.1945

Fig. 28. Maribo. Margrethebægeret. (S. 60).

O.

N. 1945

Fig. 29. Maribo. Alterkalk 1603 (s. 61).

og stavværk, knoppen flad med seks gennembrudte rosetter og mellem dem firbladede blomster samt gennembrudt stavværk på over- og undersiden. Det spidse bæger hviler i en krans af gotiske trebladede med rosetter. I bunden af foden findes et kronet minuskel-m i sølv på bund af rød emaille. *Disk*, o. 1750, af knækket arbejde med profileret kant og et graveret cirkelkors på randen. 2) (Fig. 29) fra 1603, et smukt renaissancearbejde. Den velformede, sekstungede fod har fodplade og lav standkant med lodrette riller. På foden graveret Kristus på korset flankeret af Maria og Johannes, en versalindskrift med navnet på giveren, klosterets sidste abbedisse Margrethe Hardenberg og årstallet 1603 samt hendes fædrene og mødrene våben. Under knoppen, som er anbragt direkte på foden, sidder en krans af fligede blade. Knoppen, som er delt ved hulstave og prydet med graveret akantusværk, har rudebosser med graveret I H E S V S. Glat, sekskantet skaft mellem knop og bægeret, der er fra 1756, af guldsmed Christian Ulrik Petersen (rgsk.). Samtidig, dyb *disk* med de samme våben som kalken og årstallet 1603.

Oblatæske (fig. 26), 1623, cylinderformet. På lågets fals og nederst på siden er graveret en fin rankebort med blomster og blade. På lågets overside findes i en medaillon graveret en nadverfremstilling og langs randen versaler: »Denne

lilde Sølboddicke hafver Christopher Diriehssøn Guds Ords Tiener udi Mariæbo gifvet til Altaret sammested Skiertaarsdag Ao 1623. Tandem Bona Causa triumphant« (»den gode sag sejrer til sidst«).

Vinkande (fig. 27) 1606. Et smukt, 27 cm højt renaissancearbejde, skænket af Margrethe Hardenberg (rgsk.) og Alheed Wenstermand (præsteindb. 1755). Den runde, profilerede fod har lavt, lodret led med streger og derover en graveret kædebort; det lille, kugleformede korpus er på midten smykket med en graveret rankebort, og den brede hals har en vulstagtig udvidelse foroven, ligeledes med rankebort. Konvekst låg med gæk, som fremstiller treenigheden, og langs lågets rand vulst med udhamrede frugtbundter og vingede englehoveder, på midten nadveren graveret. Tynd, rørformet tud med s-formet støttebøjle og lågklap i form af vinget englehoved. Den svungne hank ender forneden med en kugle og er på ydersiden smykket med udhamrede ornamenter, englehoved, frugtklaser m. m. Delvis forgyldt. På fodpladen to indstemplede, ens bomærker.

Sygekalk, o. 1750, 13,5 cm høj. Tunget fodplade, rund, vredet fod med vulst forneden, flad, midtdelt knop og bæger med let udadsvejet rand; mestermærke C U P, muligvis for Chr. Ulrik Petersen, Saksøbing (Bøje s. 374). Samtidig *disk* med tunget rand og lille, cylinderformet oblatgemme på undersiden. *Oblatæske*, o. 1775, af cylinderform med riflet låg, hvorpå står indprikket: »Givet af Anna Margrete Bladt 1775«. Tilhørende kasseformet *vinflaske* med skruelåg og lignende indskrift. Opbevares i en sikkert samtidig, poleret mahogniæske foret med rødt tapet.

I præstegården opbevares to sæt beretelsestøj. 1) *Sygekalk* af københavnsk prøvesølv fra 1757, 9 cm høj. Glat, profileret fod, glat skaft med lille ring og halvkugleformet bæger med tilhørende *vin-* og *oblatgemme-*, mestermærke muligvis for Daniel Danielsen Harder (Bøje 2014). Samtidig *disk* med samme mestermærke.

2) *Sygekalk* og *-disk*, 1795, fra Hillested kirke, Fuglse herred, Maribo amt. Glat, rund fod; skaft med midtdelt knop og bæger med stejle sider. På foden indprikket: »Hillesteds Kierke Anno 1795« og en næsten udvisket, latinsk indskrift; mestermærke for Andreas Holm, København (Bøje 596 og 600).

†*Sygekalk* og *-disk* nævnes 1702 (rgsk.).

1817 nævnes et rødt †*flojlsklæde* og lærred med guldgalloner at sætte kalk og disk på (rgsk.).

Alterstager. 1) Senmiddelalderlige, 34 cm høje. Foden hviler på tre tæer, og skaftet har to skarpkantede ringe. Lysetorn af jern.

2) 1643, 47,5 cm høje, med flad fodplade, stærkt leddelt skaft med kugle på midten og halvt balusterled foroven. Lyseskålen er flad og lysetornen af træ. På begge stager findes på foden graveret de samme initialer og bomærke-

skjolde som på altertavlen samt årstallet 1643.

Salmebog, ny, med beslag fra 1739, to ovale sølvplader med tunget rand. På den ene er graveret et krucifiks, den anden har kursivindskrift: »Givet til Marieboe Kircke Ao 1739 af Jørgen Jensen«.

Røgelsekar, o. 1400, af bronze. Halvkugleformet underskål; sekskantet, gennembrudt låg, som ender i en pyramidespids med knop, hvori er fastgjort en ring. På de tre sider, både i låg og i skål, har karret halvkugleformede udvidelser. Gammel ophængning med tre jernstænger. I landemodesalen.

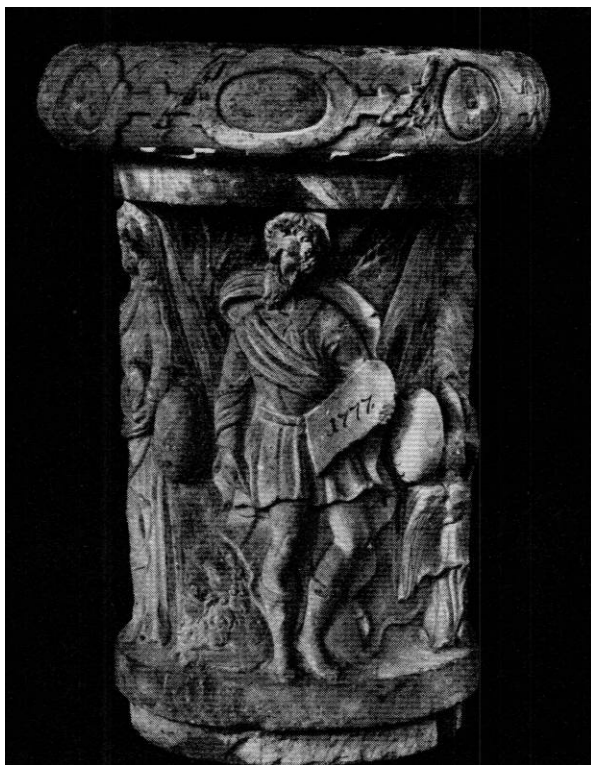
†*Messehagler*. 1) Nævnt 1621, af bliants (kostbart stof). 2) Nævnt 1688, af klar gyldenstykke med perlestukket krucifiks. 3) Nævnt 1688 som gammel, af blå fløj med perlestukket krucifiks og våben på kanterne. 4) Nævnt 1688, rød med krucifiks. 5) Nævnt 1702, af brunt, blommet fløj med guldkniplingskors. 6) 1774, af rødt fløj med guldgalloner og kors, skænket af købmand Peder Jensen (rgsk.).

†*Korkåbe*, o. 1500, i inventarium fra 1688 (rgsk.) beskrevet som »en gyldenstykkets Korkaabe paa rød Fløjls Bund med brede Opslag for, med Bordyringsarbejde udstafferet med ophævet Stikning, fordem besat med Perler, som mesten er afskaaren og henrykt«. 1778 anvendt til alterklæde (rgsk.) og solgt 1843⁸⁴. Bevaret er fire stykker *broderier* (fig. 30) af meget fin kvalitet, syet med silke, guld- og sølvtråd og føjet sammen to og to i længder på 87 x 18 cm. Broderiernes motiver er helgener og helgeninder, siddende i små, gotiske, hvælvede rum med krabber og fialer: Johannes

O. N. 1945

Fig. 30. Abbedhue og korkaabe (s. 64 og 63).

Sophus Bengtsson

Fig. 31. Maribo. Døbefont (s. 64).

med kalken, en helgen, hvis attribut er gået tabt, S. Jørgen med spyd og drage, S. Barbara med tårn og palmegren, S. Anna selvtrødie og den hellige Katharina af Alexandria med bog, palmegren og hjul. Indrammet bag glas og ophængt i landemodesalen.

Abbedhue, o. 1500, af italiensk brokade med blomstermotiver. Indrammet bag glas og ophængt i landemodesalen.

†*Abbedstav*. Et forgyldt »Scepter« fra en bispestav(!) nævnes 1621 (rgsk.).

Alterskranke af smedjærn fra 1698, da Peder urmager af Nykøbing fik 62 rd. for et stakit om alteret (rgsk.). Mellem de lodrette stolper af vredet jærn, som foroven er forsynede med messingknopper og forbundne ved snoet rundjærn, findes slyngværk, som i forsirens to midtfag danner Jesumonogram og årstallet 1698.

Døbefont, af granit, fra 1865.

†*Døbefonte*. 1) O. 1600, 1842 betegnet som stærkt beskadiget (rgsk.). Bevaret er det kun 65 cm høje skaft af kalksten (fig. 31), hvorpå de fire evangelister er udhugget i relief mellem ovale bossere i tungede indfatninger. På en skrift-

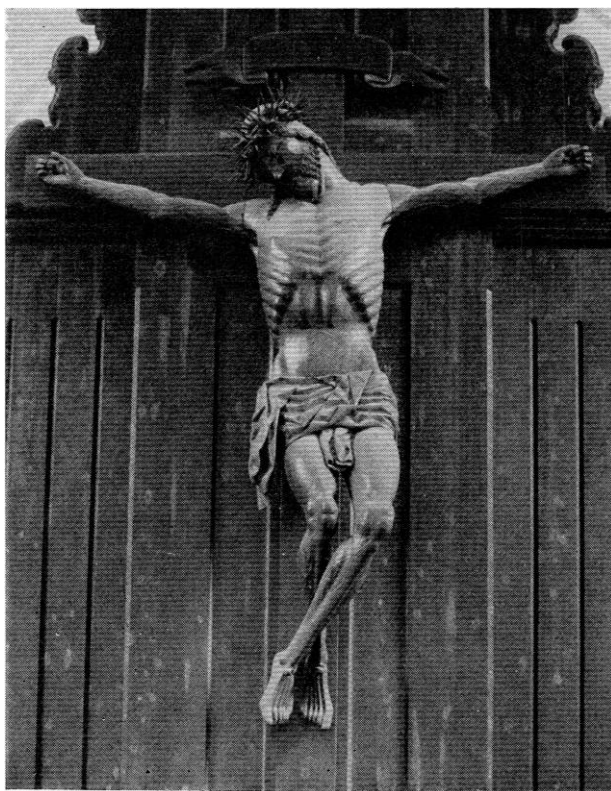

Fig. 32. Maribo. Korbuekrucifiks (s. 65). Hude fot.

tavle, som Markus holder i venstre hånd, er malet årstallet 1777, på Johannes' opslagne bog stod 1866: »Johan Groth, Han mig renovere lod«. ⁸⁵ Forneden fals, sikkert til foden, og foroven en kraftig vulst med beslagværk. Rest af marmorering. En forsvunden indskrift skal have meddelt, at fonten restaureredes 13. sept. 1625 (præsteindb. 1755).

2) 1843, af gibsmarmor (rgsk.).

Dåbsfad, o. 1575, sydtysk arbejde, af messing. I bunden bebudelsen omgivet af hjorte og hunde; en tilsvarende frise på randen, hvor desuden er graveret initialerne F. I. S. F., årstallet 1654, samt langs inderkanten en senere giverindskrift for Margræte Handsdater, sl. Her Nielses i Gluslunde, Jens Jæppesen, Rubeck Handsen, Katrina Handsdater og årstallet 1689. Stemplet R S. I kanten to nyere messingbøjler.

†*Dåbsfade*. 1) Af kobber, nævnt 1702 (rgsk.). 2) Af tin, anskaffet 1843 (rgsk.).

†*Fontelåg* af træ, nævnt 1732 (rgsk.).

Korbuekrucifiks (fig. 32) fra slutningen af 1400'rne. Figuren, der er ca. 210 cm høj, har et forholdsvis lille hoved, hældende mod højre skulder, lukkede øjne,

spiralsnoet kindskæg og bølget hår samt stor, pigget tornekrone. Brystkassen er meget kraftig og hvælvet med fremstående ribben og sidevunde; benene stærkt bøjede og krydsede, stærkt fremtrædende årer på underben og arme. Smalt lændeklæde, vandret foldet med snip i midten og ved højre side. Nyt korstræ. Ved en reparation 1818 fandtes en samling relikvier i korset; den blev 1865 udtaget sammen med de tilhørende sedler af pergament, hvorpå findes oplysende indskrifter på dansk⁸⁶: en stump af eddikesvampen, af den gyldne port, som Herren bar korset igennem, af det klæde, som var om det hellige kors, »som Mariæ myntæ mestæers gaff hiid«, af det voksklæde, som de 10,000 ridders helligdom lå i, af det voksklæde, som Johannes Døberens helligdom lå i, med nogle smuler af helligdommen, af det voksklæde, S. Peters helligdom lå i. Korset er ophængt bag på altertavlen, relikvierne på landemodesalens søndre væg.

†*Korgitter* fra 1641, rimeligvis et arbejde af Henrik Werner. Bevaret er fire *evangelistfigurer*, nu stafferede i lighed med altertavlen og anbragt på muren mellem koret og landemodesalen. Gitteret havde flade, »slyngede« balustre⁸⁷ og, ifølge præsteindb. 1755, en indskrift, ifølge hvilken det var skænket af byens øvrighed og borgerskab. 1781 skænkede Anna Maria Reimer 200 rd. til dets fornyelse⁸⁸ (se s. 70).

Træskulptur fra slutningen af 1600'rne. To groft skårne, umalede figurer, »Troen« og »Håbet«, flankerer koret.

Prædikestol (fig. 33) i høj-renaissance, med malet årstal 1606, af en flere steder på Låland virksom mester. Stolen har fem fag, og storstykkerne indeholder arkadefyldinger, flankeret af søjler med profilbaser, prydbælteringe og volutkapitæler. Arkadefyldningernes pilastre og bueslag, hvoraf førstnævnte har stærkt fligede konturer, er prydet med beslagværksornamentik. I arkaderne, der har nicheform, står udskårne figurer forestillende Kristus Salvator og de fire evangelister. Under arkaderne findes en ganske smal fylding. De smalle frisefelter mellem søjlernes bosseprydede bjælkeværk er glatte. Under stolens polstrede håndliste findes en forkrøppet æggestavgesims. Søjlepostamenterne har beslagværk med diademhoveder på forsiderne, postamentfelterne er glatte. Nedadtil afsluttes stolen med en pærestavvulst og sammenstødende beslagværks-hængestykker. Underbaldakinen består af s-formede bøjler, som samles på en balusteragtig midtstolpe. Nyere opgang. Stolens rygpanel indeholder en arkade med beslagværk. Døren til opgangen og panelet, som flankerer rygpanelet mod nord og syd, har glatte, bølgesteindrammede fyldinger og er fra tiden o. 1650. Den sekskantede himmel, som er samtidig med stolen, har en glat arkitrav med hængestykker og profileret, flerleddet gesims. Herover findes høje topstykker formet som gennembrudte arkader, der krones af trekantgavle med drejede topspir og støttes af udsavede bøjler. På hjørnerne står

Hude fot.

Fig. 33. Maribo. Prædikestol, malet 1606 (s. 66).

små gennembrudte spir med kugler. Himmelen har et sekssidet midtfelt og kassetter med englehoveder.

Stafferingen er fra 1893, måske delvis på grundlag af den oprindelige, brogede renaissance-staffering. De nyopmalede indskrifter er alle med gyldne versaler, i frisen 4. Reg. 2 Part. 1c 10 på latin, i postamentfelterne Johs. 14,6, Mark. 8,36 og: »Denne Prædikestol er bekostet Anno 1606 af ærlige og velb. Morten Wenstermand til Søholt og ærlige og velb. Frue Anne Galt«, deres våbenskjolde og årstallet 1606 samt initialerne M W og A G. Under arkadefyldningernes evangelistfigurer står: »Monendo, Incitando, Terrendo, Inspirando« (»Ved at påminde, opildne, skræmme og inspirere«), og i himmelens frisefelter Esai. 52,7. På en pille ind mod prædikestolen hang tidligere en †trætavle med latinsk indskrift, ifølge hvilken stolen blev gjort 1606, da Christian 4. var konge, Henrik Lykke klosterforstander, Margrete Hardenberg abbedisse og Georg Christian Faxe sognepræst, og renoveret 1778 (præsteindb.).

Timegrækkelas fra 1742 med tre glas i indfatning af metalblik. En gave fra Peder Jensen, der også skænkede kirkefløjen (se s. 53)⁸⁹. I landemodesalen.

Stolestader. Bevaret er en række gavle fra 1656⁹⁰ med fladsnittet rankeværk øverst på gavlene og udsavede bruskværkstopstykker med hjerteformede skjolde; de er sikkert gjort af Henrik Werner, der 1663 ansøgte om 1000 rd. i betaling for nogle stole i Maribo kirke⁹¹. Alle stolene står i rensed træ. 1729 nævnes ti nye *†stole* under hvælvingen og 1793 to nye på hver side af det ny orgelværk (rgsk.).

†Lukte stole. 1) Tilhørende Leonora Christina (rgsk.) og med følgende indskrift: »Sit vulnus qvodconqve modo non conscientia« (»lad der være sår overalt, blot ikke i samvittigheden«). Muligvis identisk med det pulpitur, landsdommer Stygge Høeg lod opføre, og som bar netop denne indskrift⁹².

2) 1777, omtalt af Kall Rasmussen som en »meget hæsleg Pulpiturstol« på den nordre omgang med navnene: Johan Pedersen Groth, Anne Margrete Wolchartzen.

3) Omtalt sammesteds som en lukket stol med tilbehør, klinet op i en af den nordre pillerækkes buer.

†Korstole med »vrægebilleder« fra vestkoret, nævnt 1793, da de blev fjernet og solgt (rgsk.)⁹³.

†Bispestol, nævnt 1696, da den for 10 rd. blev anstrøget af maleren i Saks-købing (rgsk.). 1762 kaldes den for den lukte stol (rgsk.).

†Skriftestol fik ny dør af Hans snedker 1751 (rgsk.).

Armstol, o. 1780, engelsk type af asketræ med oval tremmeryg og oprindelig med rørflettet sæde. I landemodesalen.

Jernbunden *kiste* med to senere indsatte pengeslidser. Gråmalet. Muligvis gjort af Jørgen snedker 1638 (rgsk.). I rum ved østkoret.

Orgel 1864, ombygget 1914.

Et *†orgel* blev 1601 skænket kirken af klosterforstanderen Henrik Lykke (præsteindb. 1755). Det repareredes 1640 af Christian Smidt, orgelbygger i Nyborg, for 50 dr. (rgsk.), 1653 af Peder orgelmester for 60 dr., 1689 og 1690 af Hans Kruckow for 50 rd. 1792 blev orgelets brøstfældighed synet af orgelbygger Wroblewsky, København, og året efter anskaffedes et nyt *†orgel*, som var anbragt på *†orgelpulpitur* i kirkens vestre ende foran »skillerummet«⁹⁴. 1864 erstattet af det nuværende (rgsk.).

†Pengeblokke, nævnt 1639, 1770 og 1777 (rgsk.).

†Pengetavler. 1) 1735, gave fra Fredericke Cathrine Suhr, sal. Hr. Mathias Møller, sognepræst til Torslunde og Taagerup hans enke, nævnt 1866⁸⁵.

2) 1775 gav præsteenken M. Møller en tavle med sølvklokke og skilt til kirken. Måske den samme som 1). 1813 ejede kirken tre stykker (rgsk.).

†Klingpunge nævnes 1688 og 1702 (rgsk.).

O. N. 1945

Fig. 34. Maribo. Lysekroner o. 1650 (s. 69).

Lysekroner. 1) 1638, kort, kraftigt profileret stang med 2 x 8 arme, der har kantede spir og derimellem pryddarme med klokkeblomster; den store hængeskjold ender i en drueklase, topfiguren er en mand med harpe. På et hængeskjold af messing findes indskrift med graverede versaler med givernavnene salig Hans Jensen Drucken og hustru Jahanne Madtz Daater samt årstallet 1638, og på kuglen er en sekundær indskrift med navnene salig Andreas Buch borger og brygger og hustru Pauline Luno 24. dec. 1760.

2) (Fig. 34) o. 1650. 2 x 8 stærkt nedhængende lysearme med oprullede flige og mellemfaldende prydbøjler, stor kugle, som omkring midten har en krans af småkugler og forneden en drejet knop; topfiguren er en flakt, kronet ørn. På kuglen er graveret rankeslyng og nederst en krans af palmetblade. I knoppen er ophængt et glat messingskjold med indskriften: »Efter Maribo Stiftskirkes Restauration blev denne Lysekroner i 1865 af Helliggeistes Kirke i Kbhvn. overladt Stiftskirken for 50 Rd. saa at den med Indpakning, Forsendelse og Reparation i alt kostede 70 Rd., hvilken Sum blev samlet ved frivillige Bidrag«. På bagsiden religiøs indskrift. Vestligst i skibet.

3) O. 1858. Gave fra justitsråd C. A. Møller ved stiftskirkens udvendige hovedreparation.

†*Lysekrone*, omtalt 1773 som håndværkernes (rgsk.).

Lysearm, o. 1625, med tre ∞-svungne arme med en lille, støbt krigerfigur over samlingspunktet. Ved prædikestolen.

†*Lysearme*. 1) Nævnt 1702 (rgsk.). 2) To lysearme anskaffedes 1757 (rgsk.). 3) Nævnt 1773, som Karen sl. Jens Godefredsens (rgsk.).

Lysesaks fra 1620 af messing. De lange ben har runde profilerede muffe og glatte fingregreb. På æskens låg indprikket: »Meariæbo Klos[ter] 1620«. Støbermærket er et løvehoved med ring i flaben. (Se ældre nord. Arch. 1. S. IV. R., 16).

To *marmorbuster* af bisperne Rasmus Møller og D. G. Monrad udført i årene 1841 og 1856 af H. W. Bissen⁹⁵. I landemodesalen.

†*Mindetavle*, opsat 25. april 1782 af sognepræst Jørgen Stauning over Anna Maria Reimer, købmand Peder Jensens hustru, som gav 200 rd. til korgitterets fornyelse 1781 (se s. 66). Hang i »alterkoret«⁸⁸.

†*Ligklæde* af sort klæde med hvidt atlaskes kors, nævnt 1728 (rgsk.).

†*Sejerværker*. 1) Nævnt 1634. 2) 1650 repareres den største klokke i sejerværket, som står i kirken, og et nyt sejerværk gøres af Pouel kleinsmed for 32 dr. Desuden anskaffes en »solskive« (urskive) af kobber. 3) 1744 sælges en ubrugelig, gammel malmklokke i København, og for de indkomne 176 rd. 3 mrk. 12 sk. skal et sejerværk købes (rgsk.). 4) 1767 købes på Nykøbing slot et sejerværk for 230 rd. Det nedtages og opsættes af urmager Kaallund for 80 rd. (rgsk.).

Klokker. 1) 1400'rne, skriftløs. Om halsen og over slagringen rundstave og mellem de øverste indivielsekors. På hankene stregornamenter. Tvm. 67,5 cm (Uldall s. 54).

2) 1600, med versaler: »Bormester och Rad och meninge Borger udi Marebo lode denne Klocke stobe udi Lubeck aff Reinholt Benninck Anno 1600«. Palmetbort om halsen. Tvm. 97 cm.

†*Klokker*. 1) Middelalderlig, kaldet »primklokken«, med indskriften: »Sit nomen Domini benedictum« (»Herrens navn være lovet«). Den solgtes 1825 (Uldall XXII. Tilføjelser og rettelsler).

2) Den største klokke erklæredes 1729 for brusten. Rimeligvis er det denne klokke, som 1744 solgtes til fordel for et nyt sejerværk. Den vejede 2 skip-pund 18 lispund og 14 pund (571 kg) (rgsk.). I præsteindb. 1755 klages over, at »disse smaa Klokker er de ringeste fast i det ganske Land«, og at ingen er slettere af lyd. 1774 havde kirken tre klokker⁹⁶.

Sophus Bengtsson

Fig. 35. Maribo. Epitafium over Rasmus Hansen, død 1565 (s. 71).

GRAVMINDER

Epitafier. 1) (Fig. 35) o. 1565. Rasmus Hanssen, død 5. aug. 1565. Epitafiet, der er af grå kalksten, 183 x 121 cm, er formet som en gravsten med affasede øvre hjørner. I midtfeltet er der en fremstilling af Treenigheden som nådestol. Gudfader, der er set omtrent frontalt, har langt bølget hår og skæg samt krone på hovedet. Langs stenens rand gravskrift og rimet, religiøs indskrift med fordybede versaler på et bredt bånd, hvis kanter er opløst i stærkt bevæget, symmetrisk rulleværk. I hjørnerne evangelisttegn og øverst to skjolde med bomærke og initialerne M R. I 1755 var stenen (præsteindb.) anbragt på første pille på søndre side fra jomfrukoret. Nu nr. 8 i sdr. gang.

2) 1584. »Her har erlig oc gudfryctig Qvinde Dorrite Skriffvers ladit be-

graffue sine 2 Hosbonder Hans Skriffver oc Herman(n) Krem(m)e oc hendis 2 Sønner Hans Hermandzen oc Hermand Hermandsøn oc hendis 4 døter gud giffve dem alle in gledelig opstandelse po den ydeste Dommedag Anno 1584«. Bevaret er kun storfeltet, 101 x 75 cm, med maleri på træ, forestillende de afdøde og Dorrite Skrivers knælende, mændene på den ene, kvinderne på den anden side af et krucifiks. Bag figurerne en mørk baggrund og i horisonten Jerusalem. Over ægtemændene bomærker og over samtlige afdøde kors; nederst gravskrift med gylden fraktur. Profileret ramme. På vinduespille over ndr. pulpitur.

3) O. 1660. Bevaret er alene storfeltets maleri på lærred, 117x114 cm, af en ukendt familie. På et flisegulv knæler to voksne mænd og kvinder samt to drenge i en halvkreds, og i midten sidder to små piger. Blå baggrund med røde draperier i hjørnerne og øverst Jehovanavn i stråleglans. På vinduespille over ndr. pulpitur.

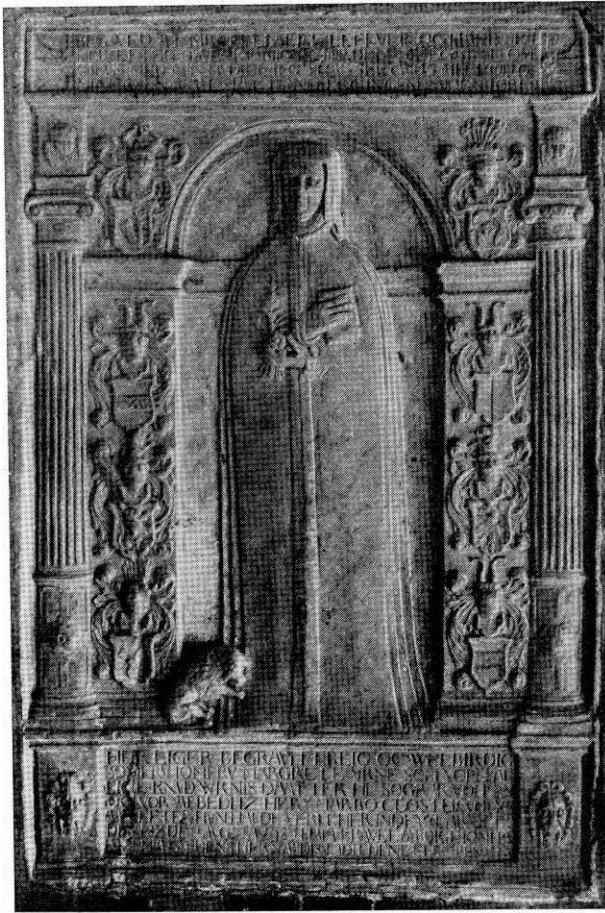
†*Epitafier*. 1) O. 1576. Anne Giøe, født på Kærstrup Helligtrekongers dag 1545, indgivet i Maribo kloster 1556, død 12. jan. 1576. »Hendes ærlige og gudfrygtige Navn og Rygte overvandt alle hendes Uvenner«. Tavlen, der var af træ, havde hendes broder Mogens Giøe til Bremmersvold bekostet. Den havde på hver side otte ahnevåben malede på kridtgrund og derimellem indskriften med gylden fraktur⁹⁷. Ifølge præsteindb. 1755 ophængt på pille i sdr. side af kirkens vestende.

2) O. 1590. Ermegaard Gyldenstiern, død 23. marts 1590, 39 år gammel, abbedisse i Maribo kloster, datter af Mogens Gyldenstjerne. Epitafiet havde 16 ahnevåben og latinsk indskrift. På pille i jomfrukorets nordside⁹⁸.

Gravsten. 1) O. 1425. Claus van Hafn. »Hir ligghe ich Clawes va(n) de(r) Haghe(n) met mi[ner] [lieb]er dochter Katerine Hermens wif va(n) de(r) Haghe(n) . . em ghot genedich si«. Gråblå kalksten, 188,5 x 109—107 cm, med reliefhugget, plattysk randskrift og ottekantede, stærkt slidte evangelistfelter i hjørnerne. På stenens midte er indristet et næsten udslidt, hjelmet våbenskjold med tre stormhuer. I østkoret.

2) O. 1450. Mogens Axelsen Gøye til Krenkerup og hans anden hustru Ide Eskildsdatter Falk til Gisselfeld. Indskriften gengives efter Abildgaards tegning fra 1765: ». . . knus Goye cum uxore sua dil(e)c(t)a d(omi)na Ydæ ipse obiit an(n)o D(omi)ni mcd . . .«. («[Mo]gens Gøye med sin elskede hustru fru Ide; han døde i det Herrens år 14 . . .»). Grå kalksten, 227,5 x 139,5 cm, med næsten udslidt randskrift af reliefminuskler og i hjørnerne ottekantede felter med evangelistsymboler, hvoraf de to øverste nu er helt bortslidte. Midt på stenen to skråtstillede, hjelmede våbenskjolde for Falk og Gøye, og derunder reliefminuskler: »opto« (»jeg udvælger«). Nr. 5 i ndr. gang.

3) O. 1478. Johannes Pøiske til Berritsgård. »Anno d(omi)ni m(illesim)o

Sophus Bengtsson

Fig. 36. Maribo. Gravsten fra 1585 over abbedisse Margrete Urne (s. 74).

cdlxxviii obiit Johan(n)es Pøcike(!) de Bierrit hic sepultus cum co(n)sorte sua d(omi)na Kate(rin)a q(u)oru(m) a(n)i(m)e req(ui)esca(n)t i(n) pace« (»år 1478 døde Johannes Pøiske til Berritsgård, begravet her med sin hustru fru Katerina, hvis sjæle hvile i fred«). Trapezformet, grå kalksten, 294x89,5—65 cm. Latinsk randskrift med reliefminuskler og mellem ordene små spydblade. I hjørnerne gotiske firblade og på stenens midte indristet våbenskjold, hvori ses et morianhoved med krans om håret. I østkoret.

4) 1571. Landsdommer Lauris Vasspyd til Olstrup, død 15 . . Stenen er bestøttet af Erich Grube til Ålstrop og hans hustru Anne Vasbye [Vasspyd] 1571. Grå kalksten, 214x108,5 cm, med fordybet fraktur og versaler. Over skriftfeltet to halvsøjler med akantusskedeblade og englehovedkapitæler, som bærer en trekantgavl, hvori ses et brystbillede af en mand; mellem søjlerne seks delvis udslidte våbenskjolde. I østkoret.

5) O. 1577. Margrete Hansdotter, enke efter Jacop Andersen, anden gang gift med Jens guldsmed, som har bekostet stenen, og død 10. juni 1577. Grå kalksten, 51,5x37 cm, med fordybede, endnu delvis begyldte versaler i det forsænkede midtfelt og langs randen samt et indridset bomærke. Nr. 3 i sdr. gang.

6) (Fig. 36). 1585. Margrete Urne, død 9. aug. 1582, abbedisse i Maribo kloster i 20 år, efter at hun havde været i klosteret i 40 år, datter af Knud Urne til Søgård i Fyn". Stenen er bekostet af Sofie Gyldenstjerne 1585. Grå kalksten, 236 x 158 cm, med fordybede versaler. Stenen er både ved sin størrelse og smukke udførelse en fornem repræsentant for ung-renaissancens figursten. I en arkadeniche står den afdøde abbedisse i sin ordensdragt med bog og blomst i hænderne og en lille, løveklippet hund ved fødderne. På nichens sider og i buevinklerne otte ahnevåben. Arkaden flankeres af joniske halvsøjler med prydbælter, løvehoveder på postamentfremspringene og englehoveder i frisefremspringene; over arkaden er der et smalfelt med religiøs indskrift. Nr. 1 i sdr. gang.

7) O. 1602. Marnne [Maren] Franses, død 26. sept. 1602. Gråblå kalksten, 58 x 57,5 cm, med fordybede versaler; nederst et bomærke. Nr. 16 i sdr. gang.

8) O. 1602. Jomfru Margrete Norby, indgivet i Maribo kloster 1564 og død som abbedisse 1602, datter af Peder Norbye til Urup. Stenen er bekostet af fru Ellen Norby, velbyrdig Christoffer Bassis. Grå kalksten, 187,5 x 112,5 cm, med fordybede versaler. Det randprofilerede skriftfelt flankeres af 16 ahne-skjolde uden hjelme. I hjørnerne cirkler med siddende evangelister, mellem de øvre Jesumonogram, mellem de nedre dødssymboler. Nr. 6 i ndr. gang.

9) 1604. Rheinholt Rasmussen, rådmand i Maribo, død 14. juni 1593, og hustru Marinne Rheinholds. Grå, trapezformet kalksten, 150 x 86,5—72 cm, med fordybede versaler. Nederst to skjolde med bomærke og initialerne R R og sammenslynget A S for Marinne Rheinholds' søn Anders Svenssen, som har bekostet stenen 1604. I hjørnerne Jesumonogram i bladkrans. I østkoret.

10) O. 1609. Anne Lauritzdaater, gift med Frans Hansen, død 12. sept. 1609. Grå kalksten, 204 x 129 cm, med reliefversaler. Midt på stenen en kartouche og to skjolde, det ene med bomærke, det andet med Jesumonogram samt initialerne F H S og M A D flankeret af to profilvendte englehermer under listekapitæler, der bærer engle med dødssymboler. Nr. 23 i sdr. gang.

11) O. 1610. Figursten af grå kalk, 275 x 171 cm. I det store, noget udslidte midtfelt står tre figurer under konsolbårne rundbuer, en mand i fuld rustning yderst til venstre, og to kvinder i struttende dragter. Over figurerne skimtes tre større våben og på siderne 24 mindre. Sekundær indskrift med fordybede versaler nederst på stenen over oberstløjtnant Georg Mathias Mohr, som i 30 år tjente Hans Majestæt, 10 år ved livgarden til hest, begravet 9. dec. 1729,

og hans to hustruer, fru Sophia Amalia Lassen og fru Anna Dorothea Rhowerders. Nr. 17 i ndr. gang.

12) O. 1616. Hans Christensøn, død 17. jan. 1616, og hans to hustruer, Litzebet Christensdaater, død 13. marts 1602, og Maren Lavrisdaater, død 12. dec. 1616. Grå kalksten, 180x94—89 cm, med kraftige reliefversaler og herunder indristede initialer. I hjørnerne cirkler med evangelisttegn. Nr. 18 i sdr. gang.

13) (Fig. 37). Sikkert før 1620. Georgius Christiernus Faxovius (Jørgen Christensen Faxe) præst ved denne kirke og provst i [Musse] herred [1603, død 1623]¹⁰¹. Fragment af figursten, af grå-brun kalk, ca. 110 cm bredt; latinsk gravskrift med skrå reliefversaler. I en stærkt forsænket, perspektivisk arkadenniche, der foroven afsluttes af kvaderværksbue med bosser og i buevinklerne har englehoveder, står den afdøde i kraftigt relief med pibekrave over bredkravet, ærmeløs kofte og derunder vams med folderige ærmer. Ansigtet er usædvanlig stærkt plastisk gennemarbejdet, venstre hånd holder en bog, højre er bortstødt. På arkadens sider to usymmetriske kartoucheskjolde med høstmand og bomærke. Øverst gravskriften i kartouche. Skånsk eller skånsk påvirket arbejde. I østkoret.

14) O. 1620. Hans Babe, »Olluif Babis Søn«, død 21. april 1620. Grå, trapezformet kalksten, 115,5x67—60 cm, med fordybede versaler og derunder bomærkeskjold. Nr. 12 i sdr. gang.

15) (Fig. 38). O. 1620. Christopher Jacobssøn, død 22. juli 1620; »oc hafver Gese S. Christophers bekosted denne Sten«. Figursten af grå kalk, 215 x 137 cm, med randskrift af reliefversaler. Den afdøde og hans hustru står strengt frontalt i bedestilling under et dobbelt, profileret fladbueslag båret af pilastre og englehovedkonsol. Han er i kort, stramtsiddende jakke, knæbukser, skulderslag og pibekrave samt bredsnudede sko med sløjfer, hun i fodlang kjole, lidt kortere kappe, pibekrave og tindingbuklet hovedlin. Over bueslagene bomærkeskjold mellem liggende putti med forkrænkelighedssymboler og i hjørnerne medailloner med siddende evangelister. Samme værksted som nr. 16 og 17. Nr. 13 i ndr. gang.

16) 1621. Frans Hansøn, rådmænd i Mariboe, død 8. nov. 1624. Han og

G. K. K. 1946

Fig. 37. Maribo. Gravsten over provst Jørgen Christensen Faxe, død 1623 (s. 75).

hustruen, Margrethe Albresdatter (se nr. 27) har bekostet sten og »Leyerstedet« 1621. Figursten af grå kalk, 205x121 cm, med reliefversaler langs randen. I midtfeltets rigt profilerede rundbuearkade står den afdøde og hans hustru, to små, undersætsige figurer. Stenen er fra samme værksted som nr. 15 og svarer stort set til denne, dog er figurerne ret undersætsige, arkaden enkelt rundbuet og hjørnefelternes evangelister erstattede af deres symboler. Nr. 18 i ndr. gang.

17) 1621. Niels Lauridsøn, død 24. maj 1604. Figursten af grå kalk, 184 x 87 cm, med fordybede versaler langs randen. I rundbuet, profileret arkadenniche står afdøde i dragt fra o. 1620. Stenen svarer nøje til nr. 16, blot er der øverst og nederst føjet små, symmetriske volutornamenter til rammen. Samme værksted som nr. 14 og 15. Nr. 3 i ndr. gang.

18) 1624. Indskriften, der er ufærdig, med store tomme pladser, begynder: »Anno 1624 hafver Christopher Jørgensen Borger □« og længere nede følger: »Margrete Tomasdaater, som hensof i Herren den 21. November Anno 1622 och □«. Grå, trapezformet kalksten, 217,5x154—141,5 cm. Reliefversaler i oval kartoucheramme med akantus og enkelte blomster og derunder i rektangulært, forsænket felt med bruskarokke vinger to putti med dødssymboler; i hjørnerne cirkelfelter med evangelisttegn. Øverst på stenen tre skjolde med initialerne MTD, CIS og KCD samt Jesumonogram; nederst latinsk, religiøs indskrift med fordybede versaler og langs randen af langsiderne en let indristet akantusbort. I østkoret.

19) O. 1624. Hylleborge Hansdaater, død i Mariæbo 28. nov. 1624, gift med Lavritz Nielsen, som har bekostet stenen. Grå kalksten, 172x95,5 cm, med fordybede versaler og bomærke med initialerne N S. Nr. 15 i sdr. gang.

20) O. 1625. . . døde . . . 162. . . Stenen er bekostet af Thøger Søfrensen. Blågrå kalksten, 178x74—68 cm, med delvis ulæselige, fordybede versaler. Gravskriften står i en tavle med kartoucheramme, der holdes af engel i halv figur flankeret af dødssymboler; hjørnecirkler med evangelister. Nr. 5 i sdr. sidegang.

21) O. 1625. Laurens Erricksen, byfoged i Maribo i 27 år, død 30. aug; årstallet er glemt. Grå, trapezformet kalksten, 168x70—54 cm, med fordybede versaler; gravskriftfeltet, der fylder næsten hele stenen, har forsænket ramme. Nederst bomærkeskjold i kartoucheværk. Nr. 18 i sdr. gang.

22) 1626. Christoffer Diricsøn, sognepræst i Mariæbo, død 5. nov. 1626. Gråblå kalksten, 198 x 135 cm, med fordybede versaler. Rektangulært, fordybet midtfelt i indristet kartoucheramme med reliefhugget arm, der holder en kalk med en slange; på siderne sognepræstens og hans hustru Maren Madtsdatters initialer. Nr. 20 i sdr. gang.

23) O. 1628. Lavriz Jacobsen, død 28. juni 1628, eet år gammel, søn af Jacob

Sophus Bengtsson

Fig. 38. Maribo. Gravsten over Christopher Jacobssøn, død 1620 (s. 75).

Lavrizen, der har bekostet stenen. Grå kalksten, 83 x 53 cm, med fordybede versaler og bomærke i cirkelslag (sml. nr. 30). Nr. 4 i sdr. gang.

24) O. 1628. Dorte Cristensdaater, død 12. jan. 1628, fire uger gammel. Grå kalksten, 74,5 x 50 cm, med randskrift af reliefversaler. I midtfeltet ligger et svøbelsesbarn på en pude mellem to skjolde med initialerne CHT og KCD (sml. nr. 28). Nr. 6 i sdr. gang.

25) 1630. Jens Lavritzen, født i Ebeltoft, død 20. maj 1628, 29 år gammel. Gråblå kalksten, 201,5 x 100 cm, med reliefversaler. Over det rektangulære skriftfelt, som flankeres af to kvinder, Labor (arbejdet) og Qvies (hvilen) i antikiserende klædebon, er der et opstandelsesrelief under et bueslag båret af bruskarokke englehoveder. Religiøs randskrift og i hjørnerne cirkelfelter med skabelsen, dødningehoved, opstandelsen og livets krone, hvorunder

religiøse indskrifter. Nederst på stenen sekundær indskrift med fordybede versaler over Christopher Arntholm, død 1791. Krydshugget bund. Nr. 16 i sdr. gang.

26) O. 1630. Hans Pedersen, rådmand i Maribo, død 27. juni 1621, 35 år gammel, med hustru og dennes anden mand Thor Hansen, død Kalksten, 233 x 137,5 cm, med reliefversaler i ovalt kartouchefelt under figurer af en kvinde mellem to mænd, stående på tavlegulv. Dragten afviger kun lidt fra den, der brugtes o. 1620 (sml. nr. 15). Mændenes knæbukser er blevet kortere, kvindens fødder ses under kjolen, og pibekraverne er smallere. Over figurerne tre rundbuer båret af englehovedkonsoller og med dødssymboler i buevinklerne. Langs randen, der foroven er afstødt, religiøs indskrift. Krydshugget bund. Fra samme værksted som nr. 27. Nr. 16 i ndr. gang.

27) O. 1630. Søfren Søfrensen, borgmester i Maribo, død 1. nov. 16<39>, <65> år, og hans to hustruer, Sitzele Fransdaater, død 29. dec. 1630, 53 år og Mergrete Albretsdaater, død <9. juni> 16<57>, <57> år. Figursten af blå kalksten, 258,5 x 175,5 cm, med reliefversaler. I midtfeltet står en mand mellem to kvinder under bueslag med frugtbundter i sviklerne og derunder et ovalt skriftfelt i bruskarok ramme. I hjørnerne evangelister. Svarer til og er fra samme værksted som nr. 26. Nr. 7 i sdr. gang.

28) O. 1630. Jørgen Christensen, død 11. jan 1630 »i hans Alders 2 Aar«. Figursten af grå kalk, 77 x 50 cm, med randskrift af reliefversaler. I midtfeltet, under en styltet rundbue, ses et relief af et barn med langt, lokket hår, iført kjole med krave, som falder ud over skuldrene; i buevinklerne forældrenes initialer CHT og KCD samt Jesumonogram (sml. nr. 24). Nr. 9 i ndr. sidegang.

29) 1630'rne. Tomas Egertsen, borger i Mariebo, død 17. juli 1616, 74 år, og hustru Ellene Pedersdaater, død 13. sept. 1628, 79 år. Stenen er bekostet 163? af »deris kiere Svager« rådmand Christopher Jørgensen og hans søn Peder Christophersen. Gråblå kalksten, 180 x 126,5 cm, med reliefversaler. Hele midtfeltet optages af gravskriften. I hjørnerne små relieffer, øverst skabelsen og dødssymboler, nederst opstandelsen og livets krone og derimellem to skjolde med sammenslyngede initialer CIS og PCS. Religiøs randskrift. Krydshugget bund. Nr. 15 i ndr. gang.

30) O. 1632. Gråbrun kalksten, 80x49 cm, uden indskrift. Øverst ses et relief af to svøbelsesbørn på svagt konkav baggrund og derunder en oval bladkrans om bomærke som på nr. 23 og initialerne ILS og MND med reliefversaler for Jacob Lavrizen og hustru. Nr. 14 i ndr. gang.

31) 1633. Clavs Mickelsen, borger i Mariebo, død 9. jan. 1632, 38 år, og hans søn Peder Clavsén, død 21. febr. 1625, 4 år. Stenen er bekostet 1633 af Søfren Ericsen og hustru Giertrud Pedersdaater, som agter »nest Gudz Hielp ogsaa

Sophus Bengtsson

Fig. 39. Maribo. Gravsten over Niels Nielsen, død 1642 (s. 80).

her under at hvile«. Rødbrun kalksten, 232 x 138,7 cm, med reliefversaler. Over skriftfeltet, der flankeres af bruskarokke ornamenten, er der et opstandelsesrelief under rundbueslag; nederst på stenen tre bomærkeskjolde med initialerne CMS, GPD og SES og i hjørnerne cirkelfelter med skabelsen, dødssymboler, opstandelsen og livets krone. Religiøs randskrift. Krydshugget bund. Sandsynligvis samme værksted som nr. 26 og 27. Nr. 17 i sdr. gang.

32) O. 1633. Jacob Laurittzøn Resselal, skriver og ridefoged ved Maribo kloster og siden rådmand i Maribo, død 2. dec. 1633, 48 år gl. Stenen er bekostet af Peter Williamsøn Skotte og hans hustru Maren Nielsdaater (sml. nr. 40). Formodentlig samme værksted som nr. 31. Nr. 8 i ndr. gang.

33) O. 1633. Jens Hansen Lang, borger i Mariebo, død 15. maj 1633, 58 år. Grå kalksten, 88,5x88 cm, med reliefversaler. Hjørnecirkler med evangelist-

tegn; øverst på stenen englehoved, nederst to skjolde med IH og SND, religiøs randskrift og krydshugget bund. Nr. 9 i sdr. gang.

34) O. 1639. Simon Welter, forvalter hos Hinrich Rantzau til School på Höbeugar (Højbygård), født i »Baudense« i Trier stift 1586, død i Marboe kloster 10. dec. 1639. Trapezformet, gråblå kalksten, 181 x ca. 100—86 cm; tysk gravskrift med fordybede versaler. Nr. 1 i ndr. gang.

35) (Fig. 39). O. 1642. Niels Nielsen, borger i Marebo, død 29. aug. 1642, 45 år, og hustru Gese Hansdaater, død 1. maj 1640, 38 år. Rødbrun kalksten, 200x141,5 cm, med reliefversaler. Stenen er overfyldt med voldsomt bevægede figurer og bruskarokke ornament. Over skriftfeltet opstandelsesrelief i trepas flankeret af tro og håb og i hjørnerne medailloner med evangelister i store, folderige gevandter sammen med deres tegn. Nederst to skjolde med bomærke, initialer og Jesumonogram. Religiøs randskrift og krydshugget bund. (Sml. Werners arbejder). Nr. 10 i sdr. gang.

36) 1643. Jacob Lauritzsøn Ful, borger i Mariebo, død 4. maj 1640, 65 år. Stenen er bekostet 1643 af afdødes datter Luzia Jacobsdaater og hendes mand Hendric Hillebrandsøn, borger i Saxkiøbing. Gråblå kalksten, 175 x 97 cm, med reliefversaler. I hjørnerne cirkler med evangelister i højryggede stole, mellem de øverste englehoved, mellem de nederste dødssymboler; religiøs randskrift. I østkoret.

37) O. 1645. Hans Williamsøn, rådmand og borger i Montros i Skotland, død på besøg hos sin søn Peder Williamsøn i Mariebo 6. juli 1645, 74 år gammel (sml. nr. 40). Rødlig kalksten, 132 x 73 cm, med reliefversaler. Gravskrift på dansk og engelsk i og udenom et ovalt felt; foroven dødssymboler, nederst bomærke og initialer; i hjørnerne cirkelfelter med latinske bibelord. Nr. 11 i ndr. gang.

38) 1650. Søfren Lauritzsøn, rådmand i Maribo, død 11. april 1648, 36 år, og hans fem år gamle datter Anne, død 6. nov. 1647. Stenen er bekostet 1650 af Hans Hildebrandsøn og hans hustru Anne Jacobsdatter. Blå kalksten, 299 x 136 cm, med reliefversaler. I det stærkt forsænkede midtfelt står to store, ret plumpe dyder, troen og håbet, som mellem sig holder en oval tavle med gravskriften. Nederst på stenen tre skjolde med initialerne SLD, AID og HHB. Randskrift med fordybet fraktur og hjørnemedailloner med evangelister og mellem de øverste religiøs indskrift. Krydshugget bund. Samme værskted som gravsten nr. 127 og 128 i Køge S. Nicolai kirke (DK Københavns Amt, 261). Nr. 10 i ndr. gang.

39) O. 1660. Hans Hillebrantzen, borger i Mariboe, død 16. febr. 1660. Gråbrun kalksten, ca. 175 x 98 cm, med reliefversaler. Det ovale midtfelt med gravskriften omgives af en bladkrans; derunder forsænkede felter med initialerne HYS og AID (sml. nr. 38). I rum ved østkoret.

40) 1666. Pieter Williamsen, borger og rådmænd i Marieboe, født i Montros i Skotland, død i Maribo 20. okt. 1657 (sml. nr. 37). Blå kalksten, 150 x 108 cm; gravskrift med reliefversaler i oval bladramme, hvorunder bomærke og initialerne PW og MND. Samme værksted som nr. 39. Nr. 12 i ndr. gang.

41) O. 1670. Tomes Vobster, borger i Mariæbo, død ? sept. 1659(?), og hustru Kiersten Jørgensdatter, død ? okt. 1671, og deres datter. . . . Gråblå kalksten, 141x85 cm, med udslidte reliefversaler; langs randen tredobbelt stregramme med cirkelslag i hjørnerne. I rum ved østkoret.

42) 1677. Giertrud Boltis, født i Lübec 1615, gift med »ædelhaftig« kaptajn Hans Møller, der sammen med sine to sønner, Martin og Christian, har beko-stet stenen, død 18. aug. 1676, 61 år gammel. Grå kalksten, 148x87 cm, med reliefversaler i oval blomsterramme, der bæres af en engel med stærkt udtungede vinger. Langs de to sider bruskværk, som på midten danner profilhoveder, hjørnefelte med dødssymboler og mellem de nederste to våbenskjolde og initialer. Religiøs randskrift. Nr. 21 i sdr. gang.

43) 1686. Jacob Jensen, født i Hiort i Judland 20. aug. 1617, var skriver på Sorøe fire år, kom derfra hid til Låland og var ridefoged her over Mariæbo kloster 17 år, midlertid borgmester og tolder tillige her i Mariæbo 19 år, død 20. sept. 1675, 59 år; i 20 år gift med Maren Andersdatter, født i Kielkier i Jydland 21. marts 1621, død i Maribo □. Gråblå kalksten, 176 x 97,5 cm, med fordybede versaler. Øverst og nederst latinske bibelord og årstallet 1686, i hjørnerne cirkelfelter med evangelisttegn og stregramme langs randen. I østkoret.

44) 1687. Margrette Hansdaater, født i Gloslunde præstegård 5. marts 1646, gift med sognepresten hr. Niels i 21 år, død i Mariebo 5. marts 1687. Stenen er lagt af hendes arvinger 1687. Rødbrun kalksten, 141,5x85 cm; gravskrift og religiøs randskrift med fordybede versaler; i hjørnefelterne lillier. Nr. 14 i sdr. gang.

45) O. 1696. Cidzel Jacobsdatter, født 1614, død 9. marts 1696. Blå kalksten, 140x75 cm. Gravskrift og religiøs randskrift med fordybede versaler, i hjørnerne cirkelfelter med bibelord. Nr. 4 i ndr. gang.

46) O. 1698. Grevinde Leonora Christina Ulfeld. Stenen, nu indmuret i en niche i et rum ved vestenden af nodre gang, består af to rektangulære stykker på henholdvis 146,5x84 og 35x84 cm. Indskriften, som i nyere tid er opmålet med sort farve, står med fordybede versaler og skriveskrift: »Dette Begræfwelsis-Sted tilhører hendis høybaarne Naade, Grefwinne Leonora Christina, hvorhelst trende af henders Søner ære nedersatte, oc sielf hviler hun her siden den 6. Aprilis A(nn)o 1698, da hun hafde lefvet 76 Aar 8 Maa-neder oc 8 Dage. — Herre hafde dit Ord icke wærrer min Trøst, da hafde jeg forgaaet i min Elendighed«. Anbringelsen af det mindste stenstykke (med

skriftstedet) nederst er utvivlsomt forkert; dette skyldes rimeligvis en fejltagelse i 1829, da stenen, som var i flere stykker, blev samlet og indsat i en ramme (syn). Såvel præsteindb. 1755 som en tegning af S. Abildgaard fra 1756¹⁰² viser skriftstedet øverst; desuden antyder det, at de ved den nuværende placering sammenstødende kanter er lige, at det er de oprindelige over- og underkanter¹⁰³. Tidligere lå stenen i midtskibet nær koret og blev 1847 indhegnet med et trægitter (fig. 19).¹⁰⁴

47) 1600'rne. Hans Persen Hviid, født i Rødbye, gift med Anne Lauritzdaater og fader til syv børn, hvoraf de fire er begravede med ham, død 37 år gammel. Gråblå kalksten, synligt mål 116x82 cm, med rimet gravskrift og religiøst vers med fordybede versaler. Nr. 2 i ndr. gang.

48) 1600'rne. Grå kalksten, 56 x 76 cm, med udslebne reliefversaler, hvorover sekundær, kun delvis læselig indskrift med fordybede versaler for Christoffer Lavrissen, Lavris Fo?ilssen i Mariebo, som døde Nr. 8 i ndr. gang.

49) 1755(?). Glat, gråblå kalksten, 180 x 103 cm, med indridsede initialer HMF og årstallet 1755. Nr. 2 i sdr. gang.

50) O. 1786. Mette Christine Bildsøe, »Enke af Møller«, død 1786. Rødlig kalksten, 172,5x98 cm, med fordybede versaler i rudefelt midt på stenen, (sml. †gravsten nr. 15) Nr. 13 i sdr. gang.

51) O. 1789. Inger Holm, født i Jydland, gift med kordegn og klokker Lauritz Helsted, død 15. febr. 1789. Gråblå kalksten, 79,5x51 cm, med fordybede versaler. Nr. 11 i sdr. gang.

†*Gravsten*. 1) O. 1570. Henning Valkendrop (Valkendorf) til Højbyg(ård), »den første af det N[avn] y Danmarck«, død 1475. Rimeligvis bekostet af Christoffer Valkendorf. Over skriftfeltet, med reliefversaler, fandtes to hjelmede våben, Valkendorf og Gøye, flankeret af søjler med skedblade og akantuskapitæler, der bar en trekantgavl med englehoved i gavlfeltet og fantasidyr i stenens øvre hjørner¹⁰⁵. I sdr. gang. Af »Landskabsmesteren«¹⁰⁶.

2) O. 1610. Frans Hansen og »tvende hans Børn«, begge ved navn Anne Fransisdaater, som døde 1610. Oprindeligt uden for den lille dør ind til kirkens vestende, men 1861 flyttet til sdr. gang¹⁰⁷.

3) O. 1617. Ifver Mickelsøn, død 24. febr. 1617, og hans to hustruer, Kierstene Nielsdatter, død 1601, og Marene Johansdatter. I ndr. gang¹⁰⁸.

4) O. 1618. Per Jacobsen Langes hustru Anne. I kirkens vestende¹⁰⁸.

5) O. 1620. Per Jacobsen Lange. Ved siden af nr. 4¹⁰⁸.

6) O. 1620. Samiel Badtskers to hustruer, Bodild Christoffersdaater og Else Hansdaater, sidstnævnte død i sept. 1620. I sdr. gang¹⁰⁹.

7) O. 1620. Berthel Landstings Skrivers to børn. Rimet indskrift og relief af de to børn. Ifølge præsteindb. 1755 indmuret på venstre hånd, når man går fra kirken.

- 8) O. 1622. Antonius Samuelsen, død 9. okt. 1622. I kirkens vestende¹⁰⁸.
- 9) O. 1622. Niels Jacobsen, død 25. okt. 1622. Stenen er lagt af afdødes fader Jacob Lauritzen. I sdr. gang¹¹⁰.
- 10) O. 1625. Marine Johansdaater, Jens Krogs hustru, død 12. jan. 1625. I sdr. gang.¹¹¹
- 11) O. 1640. Alberts Christoffersen, kræmmer i Maribo, død 13. maj 1640 og hustru Barbra Olufsdatter. Stenen lå oprindeligt i nordre gang under en af de små hvælvinger¹¹², men solgtes i begyndelsen af 1800'rne ved auktion¹¹³.
- 12) O. 1655. Hindrich Brincmand Guldsmed, død 21. dec. 1655, 45 år gammel. På kirkegården.¹¹⁰
- 13) 1710. Povl Christensøn, handelsmand, kirkeværge i syv år og død 1699, 47 år gammel. Stenen var, ifølge det rimede gravvers, bekostet af hans enke Margrete Reimers og hendes mand Pedr Knudsen Sølling 1710. I sdr. gang nærmest alteret¹¹⁰.
- 14) O. 1719. Peter Giese, »fordum en fornemme Kiøb- og Handels-Mand udi Rødby«. Gift først med Kirsten Jensdatter i 10 år, og siden med Abel Chatrine Meier i 26 år, død 22. april 1717, 60 år og fire uger gammel. Hans anden, hos ham begravede hustru døde 2. juli 1719, 51 år gammel. I sdr. gang¹⁰⁹.
- 15) O. 1767. »Her hviler salig Mathias Møller, død 1767« (sml. hans enkes gravsten nr. 50)¹⁰⁷.
- 16) Laurens Erricksen, byfoged i Maribo i 27 år, død 30. aug. (årstallet ulæseligt i 1866)¹¹⁴.
- 17) Jacob Pedersen, byfoged i Maribo. Intet årstal. I sdr. gang¹¹⁰.
Desuden nævnes 1866 i sdr. gang 14 sten, dels hele, dels brudstykker¹¹⁰.
Forsvundne begravelser. Leonora Christina skal, ifølge sagnet, have haft en begravelse under et hvælv på kirkens nordre side¹¹⁵, men ved åbning af graven 1829 fandtes kun tre barnelig og et lille guldsmykke. Resterne lagdes i en kiste og anbragtes på en muret sokkel i graven. Denne restaureredes 1847 og kisten åbnedes igen¹¹⁵. Under jomfrukoret har i de fire hvælvede rum været nedsat kister. I en af disse skal, ifølge sagnet, have været nedlagt en mand i grønt fløjl med guldsnore og hægter¹¹². 1863 blev begravelserne tømt og ligene nedsat på kirkegården¹¹⁶.
Desuden nævnes i præsteindb. 1755, at der i Steensens begravelse skal have været et balsameret lig i romersk dragt af blå moer med guldkniplinger og hue på hovedet af guld »von Dohrs«¹¹⁷.
Kisteplade af messing, med graverede versaler og kursiv over Sophia Christina Walters, født på Heyringholm i Judland 6. febr. 1657, datter af Simon Walter og Anna Speets, gift 8. juni 1677 med Hendrich Rye, »Dro(nninglige) Ma(jestæts) Pensionario« over Mariæbo og ridefoged ved Halsted klostres amter, død 26. febr. 1679 på Mariæbo kloster, 22 år, to uger og seks dage gam-

mel. Langs randen udpunslet og gennembrudt krans af barokblomster. I rum ved vestenden af ndr. gang.

†*Kisteploader*. 1) 1602, af messing, over jomfru Margrete Norby (se gravsten nr. 8), abbedisse i Maribo kloster på sjette år, død 6. febr. 1602. Fundet i kirkegulvet 1818¹¹⁸.

2) 1787, over oberstløjtnant af infanteriet Heinrich Simon von Jennsen⁸⁸. *Kirkegårdsmonumenter*. 1—3. gravsted indhegnet med støbejernsgitter, tilhørende familien Krøyer.

1) O. 1800. Christian Krøyer, forhen købmand i Maribo, og hustru Ellen Cathrine Hammer; »uudsletteligt er Deres Minde i Deres Børns taknemmelige Hierter«. Empirestele, 203,5 cm høj, med sortmalede, fordybede versaler. Topstykke med gesims af doriske dråber og rundbuefelt med olielampe i højt relief.

2) (Fig. 40) 1832. Hansine Petrea Krøyer, født Seehusen, født 22. sept. 1795, død 22. sept. 1831. Stele af sandsten, 165 cm høj, med sortmalede, fordybede versaler. Topstykke med palmetter og midt på stelen en indfældet marmortavle med relief af mand og kvinde i antikke dragter, »Afskeden« af H. E. Freund¹¹⁹.

3) O. 1832. Hans Christian Krøyer, født 20. juni 1786, død 6. okt. 1832. Som nr. 2, men med lidt anderledes formet topstykke og relief af »Gensynet«, ligeledes af Freund.

4) O. 1832. Granitblok med marmorkors og lille marmortavle. Af den stærkt forvitrede indskrift med fordybede versaler læses kun 23. maj 1832. På familien Mollers begravelse i kirkegårdens nordvesthjørne.

5) O. 1834. Julie Emilie Henriette Krøyer, født i Svendborg 15. marts 1817, død i Maribo 21. maj 1834. Stele af sandsten, 89 cm høj. Forsænket skriftfelt med fordybede versaler. Nu i rum ved østkoret.

6) O. 1837. N. W. Trybeschenck, født 1780, død 1837. Støbejernskors med reliefversaler. Øst for kirken.

7) 1842. Rasmus Møller, biskop over Låland-Falster, født 29. sept. 1764, død 10. nov. 1842. Gravmælet, som er udført af H. W. Bissen¹²⁰, består af en sandstensstele, 157,5 cm høj, med fordybede versaler og indsat marmortavle med relief, den gode hyrde. Foroven trekantgavl med palmetter og englehoved. På familiegravsted ved kirkegårdens nordvesthjørne.

8) O. 1843. Michel Hørup, købmand, født 6. okt. 1781, død 9. april 1843, og hustru Anne Margrethe Hørup, født Mogensen, født 28. marts 1794, død 4. aug. 1834. Støbejernskors med reliefversaler. Øst for kirken.

9) O. 1843. Johan Frederik Boeck, konsistorialråd og sognepræst for Maribo og Hillested i 44 år, født 23. febr. 1763, død 4. maj 1843, og hustru Sophie Charlotte Sandrue, født 28. sept. 1771, gift 29. marts 1790, død 17. april 1846.

G. K. K.1947

Fig. 40. Maribo. Kirkegaardsmonument udført af H. E. Freund 1832 (s. 84).

Stele af sandsten med indsat marmorplade med fordybet fraktur. Nordøst for kirken.

10) O. 1848. Jacob Nielsen Møller, justitsråd, født 28. marts 1759, død 31. aug. 1834, og hustru Ane Marie f. Feilberg, født 15. febr. 1768, død 23. febr. 1848. Støbejernskors med reliefversaler. Familiebegravelse på kirkegårdens nordvesthjørne.

11) O. 1850. Mads Mortensen, gårdmand af Revshale, født 2. nov. 1777, død 20. maj 1850. Støbejernskors med fraktur.

12) Nyere. J. Chr. Larsen, prokurator og stifter af Lollandsposten, født 21. sept. 1793, død 4. marts 1848.

†*Kirkegaardsmonument*. O. 1796. Edvardine Dyssel, gift med købmand Sidenius og moder til otte børn. Monumentet stod på et indhegnet gravsted ved kirkens østmur¹¹⁰.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1633—56, 1688—1755, 1741—1894 div. år, 1817—40 (kirkeinspektionsarkivet, LA), 1702—89, 1813—74 (stiftsøvrighedsarkivet, LA), 1621—24 (Sorø klostrens len, RA), 1692—93 (RA). — Synsprotokoller 1829—61 div. år (provstearkivet, LA), 1861—80 (bispens arkiv, Nykøbing F.), 1865ff. (det særlige kirkesyn, NM); udskrift af biskop Blochs visitatsbog for Fyns Stift 1786—1803 (stiftsøvrighedsarkivet, LA). — Kaldsbog for Maribo-Hillested 1806—43 (sognekalendarsarkivet, LA). — Provstebroprotokol 1820-29 (provstearkivet, LA). — Dokumenter og breve vedrørende Maribo kirkes restaurering 1730, 1734—42. Indkomne sager købstædernes kirker og skolevæsen vedk. 1804—44 (stiftsøvrighedsarkivet, LA). — Korrespondance 1741—1894 div. år (kirkeinspektionsarkivet, LA). — Danske kancelli, henlagte sager 3. maj 1663 (RA). — Museumsindberetninger af J. M. Thiele, Magnus-Petersen 1902 (udgravning), Kristian Due 1919 (altertavlen), C. A. Jensen 1933 (Mariabilledet), N. Termansen 1934—35 (restaurering af Mariabilledet), Aa. Roussell 1944, O. Norn og Gertrud Købke Knudsen 1943—45.

S. Abildgaard: Notesbog I. 1756. S. 28. Epitafiebeskrivelser 1765 (NM). — N. L. Høyen: Notesbog VII. 1830. S. 28, 30ff., 36ff. (NM). — J. Worsaae: Notesbog I. 1848. S. 36ff. (NM). — Henry Petersen: Notesbog IX. 1874. S. 63ff. (NM). — J. Kornerup: Notesbog XII. 1859. S. 7 (NM). — V. Koch: Notesbog I, 75f. (NM). — Kantor Ross' efterladte papirer (Maribo stiftsmuseum). — Holms samling (LA). — Tegninger og opmålinger af H. Storck 1880 og C. M. Smidt 1935 (NM).

N. L. Høyen: Maribo Stiftskirke, i Ny kirkehist. Saml. II. 1860—62. S. 666—94. — Johanne Skovgaard: Den hellige Birgitta og Maribo Kloster, i AarbLollFalst. 1914. S. 34—133, kirken s. 129—33. — Hans Rasmussen: Et Par Minder om Leonora Christine Ulfeldt, i AarbLollFalst. 1917. S. 126—30. — Otto Andrup: Leonora Christinas Alterklæde, i AarbLollFalst. 1922. S. 119—25. — Vilh. Lorenzen: De danske Brigittinerklostres Bygningshistorie. Kbh. 1922. S. 9—31. — Oluf Olsen: Ligsten, i AarbLollFalst. 1933. S. 192. — Et brev fra biskop P. G. Brammer til Christian Molbech om Leonora Christinas gravkammer, i AarbLollFalst. 1934. S. 58—60. — Jørgen H. Rosling: Leonora Christinas Grav og Stol i Maribo Domkirke, i AarbLollFalst. 1935. S. 46—56. — C. M. Smidt: Birgittinerklostret i Maribo, i Aarb. f. nord. Oldkynd. og Hist. 1935. S. 225—56. — C. Th. Haugner: Maribo Historie. Nakskov 1937. I, 97—152. — Jan Steenberg: Lauritz Thura og Maribo Domkirke, i AarbLollFalst. 1938. S. 31—39. — Hector Boeck: Konsistorialraad J. F. Boeck og Maribo Domkirke med Præstegaard paa Fr. VI's Tid, i AarbLollFalst. 1938. S. 57—96. — Bertil Berthelson: Studier i Birgittinerordens Byggnadsskick. Lund 1946. I, 231—74.

Historik. ¹ Haugner I, 44f., 110f. ² Larsen: Laaland Falster II, 10 siger, at den allerede efter 1536 fik navn af dom- og katedralkirke. ³ Sml. Erslev: Dronning Margrethe, s. 337. ⁴ 1360 pantsatte Valdemar Atterdag ridderen Bent Ahlefeldt Skimminge med mere gods, se Ældste danske Arkivregistraturer I, 111. 1396 oplod hans søn af samme navn til dronning Margrethe sine egne og sine børns rettigheder i Grimstrup med tilliggende, se smst. s. 110. I registraturen bemærkes det om disse og flere herhenhørende breve, at de lå i et skrin med påskrift om, at de »skulde antvordes Kirken og Biskoppen i Odense og Biskoppen og Kapitlet i Roskilde, saa at der skal bygges et Kloster af Grimstrup og alt det Gods, der tilligger . . . « en bestemmelse, der åbenbart ikke blev realiseret, eftersom dokumenterne endnu 1476 var i kronens arkiv. Dronning Margrethes fundats på Grimstrup (og Skimminge) gods, 1408, se smst. III, 259 A 51 og 52. ⁵ Erslev: Repertorium 4662. Dokumentet trykt efter afskrift i Ny danske Magazin V, 1, diskuteret af Haugner I, 22 f. I den meget ødelagte original (RA: Kongehusets arkiv A 2, dronning Margrethe) kan der med temmelig sikkerhed læses: »sancte bri . . . te.« ⁶ Ældste danske Arkivregistraturer III, 267, A 167; 293, A 551; 304, A 729. ⁷ Haugner I, 24ff. ⁸ Larsen: Laaland Falster, s. 62—65, ⁹ Erslev: Repertorium 5607. ¹⁰ Acta pontificum

II, 1248f. ¹¹ Larsen: Laaland og Falster, s. 60, jfr. Ældste danske Arkivregistraturer III, 289, A 496. ¹² Høyen: Mariboe Stiftskirke, i Ny kirkehist. Saml. II, 677. ¹³ Erslev: Repertorium 7636. ¹⁴ Acta pontificum III, 2606. ¹⁵ Haugner: Maribo Hist. I, 103. ¹⁶ Ældste danske Arkivregistr. III, 254, A 7. ¹⁷ Kall Rasmussen: Musse Hrd., s. 128 og 144. ¹⁸ Ældste danske Arkivregistraturer III, 266, A 154. ¹⁹ Will. Christensen: Missiver II, 208 f. ²⁰ Se inventarbeskrivelsen. ²¹ Kall Rasmussen: Musse Hrd., s. 128 og 144. ²² Haugner: Maribo Hist. I, 43; sml. Kancelliets Brevbøger 24. jan. 1551. ²³ Kall Rasmussen: Musse Hrd., s. 157 ff. ²⁴ Haugner: Maribo Hist. I, 50, 54, sml. Kane. Brevb. 17. juni 1572. ²⁵ Haugner: Maribo Hist. I, 110 f. ²⁶ Kall Rasmussen: Musse Hrd., s. 246, jfr. RA: Smaal. Reg. 1. dec. 1685. ²⁷ Haugner I, 129 f. ²⁸ Kall Rasmussen: Musse Hrd., s. 334 f.; Rhode I, 338. ²⁹ Haugner: Maribo Hist. I, 111 ff. ³⁰ Huitfeldt I, 671 f. (folioudgaven).

Bygning. ³¹ Syn 7. juni 1703, dok. og breve 1574—1761. ³² Molbech: Ungdomsvandringer II. 1815. S. 297. ³³ Kall Rasmussen: Musse Hrd. I, 94. ³⁴ Kall Rasmussen I, 22; Rgsk. ³⁵ Falsene fuget helt ned; terrænhøjde markeret af spildekalk. ³⁶ Den i det hele meget pålidelige Kall Rasmussen angiver, at der inden restaureringen i 1860'erne fandtes en tilmuret døråbning med stabler på jomfrukorets nordre side mellem det vestre hjørne og vinduet og i samme højde som dette. Af den grund var vinduet anbragt skævt i muren. På indersiden sad under døren et svært jern med øje, som Kall Rasmussen opfattede som bærejern for et træpulpitur. 1694 fik »Matthias May Tømmermand for Overdelen at drive til rette over Jomfruloftet i Koret 48 Dlr.« (rgsk.), og der udbetaltes 35 dlr. for »Murerarbejde sammesteds med Taget og Trappen«. Man fristes derfor til at tro, at der på korets nordvestre hjørne har stået et trappehus — måske fra første færd, da koret var den eneste fuldførte del af kirken, en midlertidig indretning, som gav adgang til en korpulpitur (for søstrene?) og videre op til tagrummet. Denne forklaring støttes af, at Kall Rasmussen fortsætter sin beskrivelse med at meddele, at »oppe paa Hvælvingen, lige over den tilmurede Dør, fandtes Trappetrin i Retning mod Øst«. Endvidere angav kantor Ross 1885 (Maribo Museum, kopi i NM) på en lidt naiv rekonstruktionsplan af klosteranlægget en bred pille, der kun kan forstås som et trappehus, på korets nordvesthjørne, og Ross må derfor have haft grund til at formode dets eksistens, selv om det på hans tid forlængst var fjernet. Desværre er som omtalt denne del af korets murværk helt omsat og derved unddraget en nærmere undersøgelse, og en eftersøgning i grunden har vist, at der ikke er rester af fundamenter. ³⁷ Kall Rasmussen I, 22. ³⁸ Vestlollands Avis 26. juli 1892. ³⁹ AarbLollFalst. 1935. S. 225. ⁴⁰ AarbLollFalst. 1935. S. 230. ⁴¹ Kall Rasmussen I, 23. ⁴² Profiler, se Lorenzen, pl. II. ⁴³ NM Arkiv. ⁴⁴ Lorenzen pi. II. ⁴⁵ Kantor Ross' papirer, Kall Rasmussen I, 233. ⁴⁶ AarbLollFalst. 1935. S. 228. ⁴⁷ Kantor Ross' papirer. ⁴⁸ Skitse af kantor Ross 28. jan. 1890 i NM. ⁴⁹ Brev fra snedkermesteren til Storck i NM. ⁵⁰ Høyen i NM. ⁵¹ Lorenzen pi. II. ⁵² Høyen i NM. ⁵³ Smst. ⁵⁴ Overslag 1734. ⁵⁵ Brev fra snedkermester Johs. Krøyer til Storck 18. april 1892 (NM). ⁵⁶ B. Berthelson I, 72. ⁵⁷ Smst s. 200 f. ⁵⁸ Haugner, s. 217 ff., hvor de problemer, der knytter sig til kapellerne, er udførligt behandlet. ⁵⁹ Syn 7. juni 1703, dok. og breve 1574—1761. ⁶⁰ Brev fra arkitekt Brummer til Storck 11. aug. 1891 i NM. ⁶¹ Se note 59. ⁶² Overslag 1734. ⁶³ Jan Steenberg i AarbLollFalst. 1938. S. 30 ff. ⁶⁴ Indkomne sager købstædernes kirker og skoler vedkommende (Maribo og Rødby) 1804—44. ⁶⁵ Kall Rasmussen I, 292. ⁶⁶ Brev fra arkitekt Brummer til Storck 6. juli 1891 i NM. ⁶⁷ Brev til Hansen 29. juli 1861 i NM. ⁶⁸ Politiken 22. aug. 1892. ⁶⁹ Berlingske Tidende Aften 26. juni 1892.

Kalkmalerier. ⁷⁰ Brev i NM 28. jan. 1890. ⁷¹ Brev fra arkitekt Brummer til Storck 9. okt. 1892, i NM. ⁷² Præsteindb. 1755. II, bl. 254. ⁷³ Brev fra arkitekt Brummer til Storck 20. maj 1892 i NM.

Inventar. ⁷⁴ Otto Andrup: Leonora Christinas Alterklæde, i AarbLollFalst. 1922. S. 119 ff. Alterklædet er nu på Frederiksborg Slot. ⁷⁵ Kall Rasmussen I, 30. ⁷⁶ Beckett: Danmarks Kunst II, 167 f, fig. 215. ⁷⁷ Hofman: Fundationer VI, 2 s. 7. ⁷⁸ Af N. J. Termansen. ⁷⁹ Tegning af Kornerup, NM. ⁸⁰ Beckett: Danmarks Kunst II, 168 ff, fig. 216. ⁸¹ Maribo Kirkeinsp. Korrespondance 1741—1894. ⁸² Nu i NM. (11207). ⁸³ Indberetning af N. Termansen, NM. ⁸⁴ Kantor Ross' papirer. ⁸⁵ Kall Rasmussen I, 31. ⁸⁶ Med indskrift signeret A. Møller, C. H. Lorenz, medlemmer af kirkesynet. ⁸⁷ Breve fra snedkermester Johs. Krøyer til Storck 19. april 1892 og 18. sept. 1893, i NM. ⁸⁸ Kall Rasmussen I, 38. ⁸⁹ Kantor Ross' papirer. ⁹⁰ Kall Rasmussen I, 236. ⁹¹ D.K. Henlagte sager 3. maj 1663. ⁹² Danske Atlas VI, 489. ⁹³ Kall Rasmussen I, 294. ⁹⁴ Kall Rasmussen I, 32. Sml. haandskrevne notater om Maribo domkirkes orgelhistorie i en salmebog fra 1783, nu i Maribo stiftsmuseum. ⁹⁵ Haavard Rostrup: H. W. Bissen. Kbh. 1945. II, nr. 231 og 454. ⁹⁶ Danske Atlas VI, 488.

Gravminder. ⁹⁷ S.Abildgaard: Notesbog 1756. I, 22 ff. ⁹⁸ Marmora Danica I, 264; S.Abildgaards Notesbog. 1756. I, 26. ⁹⁹ Rhode I, 438. ¹⁰⁰ Maribo kirkebog. ¹⁰¹ Wiberg: Bidrag til dansk Præstehistorie II, 380. ¹⁰² NM arkiv. ¹⁰³ Se dog Marmora Danica I, 264. ¹⁰⁴ Worsaaes Notesbog 1848. I, 36; Kall Rasmussen I, 35. ¹⁰⁵ Tegning af S. Abildgaard i NM; S. Abildgaards Notesbog 1756. I, 23; Rhode I, 437; Marmora Danica I, 264. ¹⁰⁶ Benævnt således af Chr. A. Jensen. ¹⁰⁷ Kall Rasmussen I, 45. ¹⁰⁸ Smst. I, 42. ¹⁰⁹ Smst. I, 44. ¹¹⁰ Smst. I, 47. ¹¹¹ Smst. I, 46. ¹¹² Kantor Ross' papirer. ¹¹³ Oluf Olsen: Ligsten, i AarbLollFalst. 1933. S. 192. ¹¹⁴ Kall Rasmussen I, 41. ¹¹⁵ Kall Rasmussen I, 35. ¹¹⁶ Smst. I, 376. ¹¹⁷ Danske Atlas VI, 490. ¹¹⁸ Kall Rasmussen I, 37. ¹¹⁹ Th. Oppermann: Hermann Ernst Freund. Kbh. 1916. S. 162, nr. 61. ¹²⁰ Haavard Rostrup: Billedhuggeren H. W. Bissen 1798—1868. II, 111.

†MARIBO BYKIRKE

Den middelalderlige Skimminge kirke, der tjente som sognekirke for Maribo bys indbyggere, brændte sammen med byen 1596, hvorefter borgerne henvistes til klosterkirken (se s. 15).

Kirkebygningens ruiner stod endnu i begyndelsen af 1600'rne — de omtales 1633 som »det Stykke Mur, som staar ved Hans Drukkens Gaard i Maribo, som har været en Kirke eller Kapel i gamle Dage«¹— og findes afbildet på Resens kort o. 1670 (fig. 2 s. 31), uden at man dog tor fæste lid til den form, tegneren har givet bygningen.

KILDER OG HENVISNINGER

¹ Gunnar Knudsen: Fra Maribo Klosters Nedlæggelse, i AarbLollFalst. 1920. S. 58.